

БАБУЛІНЫ ВАЛЁНКИ

— Прывітанне, пляменніца! Гэта ты, ці не? — пачула з вірлівага натоўпу Таццяна.

Ад нечаканасці яна скаланулася. Такім знаёмым і пяшчотным падаўся жаночы голас, нібыта даўно спачылая маці яе клікала... Хуценька азірнулася. І ўбачыла невысокую кабету, якая ішла насустрач. Адразу пазнала, усміхнулася. Сэрца ад радасці ёкнула ў грудзях. Гэта ж родна цётка! Падхапіўшы руку дачушкі, каб не згубілася сярод людзей, кінулася да яе. Як і належыць у такіх выпадках, паздароўкаліся, моцна абняліся, пацалаваліся...

Ганна Максімаўна жыла на Браншчыне, у Навазыбкаўскім раёне. Таму сустрэчы адбываліся рэдка. А сюды, у Агародню, яна завітала разам з аднавяскоўцамі на кірмаш, які штогод традыцыйна ладзіўся на Спасаўскае свята. У юнацтве цётка жыла ў Пераросце, даволі вялікай беларускай вёсцы. А вось замуж пайшла за рускага хлопца. Неяк завітаў ён з сябрукамі на танцы ў чужыя мясціны, ды й закахаўся ў прыгожанькую беларусачку. Вырасьціў адразу ажаніцца, таму хуценька прыехаў у сваты. Суседзі, убачыўшы юнака, толькі дзівіліся. І, пэўна, зайздросцілі. Ды й было ад чаго! Жаніх — высокі, не тое, як некаторыя, выраслі пеўню па

калена. Вабны, кучаравы... Такім ніколі гарбуз пад нос не кладуць, а замуж бягуць!

Бацькі Ганначкі, угледзеўшы шурпатыя далоні кавалера, пра сябе адзначылі: талковы, відаць, хлапчына. Працавіты, ладны, гаспадарлівы. Вырасьцілі: дачушцы семнаццаць гадкоў стукнула. Не надта ўжо і шмат. Але і ў дзеўках не трэба доўга сядзець. Лічы, ўжо нявеста. Як гаворыцца, дзявочая краса да вянца... Ды яшчэ якая! Вунь, як сусед Змітро каля яе завіхаецца, а толку няма. І не будзе! Бо не падабаецца. А каханне, як здаўна вядома, за грошы не купіш! А гэты, Мікола, як бачна, да спадобы. Недарэмна ж дачка чырванее, бы тая спелая вішня.

Для прыліку крыху патаргаваліся, пагаманілі пра сёе-тое. А як жа! Пры агледзінах без гэтага не бывае. Бацькі нявесты ўслых выказалі тады свае патаемныя думкі: маўляў, якасны тавар на паліцы не заляжыцца! Сваты таксама аказаліся з вострымі, бы тая сякера, языкамі... Але ж, як кажуць добрыя людцы: "Ласкавае слоўка горы разбівае." У хуткім часе адбыліся вясёлыя заручыны, а потым і вяселле.

На зайздрасць вяскоўцам маладыя будавалі свой сямейны карабель дружна, з пашанай. Хутка ўзвялі трохсценку, займелі сякую-такую жыўнасць на прасторным двары. Здавалася: толькі жыві ды радуйся. Але здарылася непрадказальнае: нечакана захварэў на тыф сыноч-

першынец, і памёр... Доўга гаравалі Ганна з Мікалаем, ніяк не маглі забыць свайго люблага сыночка. Але вырашылі: трэба нарадзіць другое дзіцятка. Але, як гаворыцца: чалавек — мяркуе, а планіда — плануе. Нечакана пачалася Вялікая Айчынная вайна, якая жорстка перакрэсліла ўсё добрае і светлае на белым свеце. Міколу адразу накіравалі на фронт, з якога ён не вярнуўся да роднай хаты. Загінуў...

Таццяне яшчэ з маленства запамніўся такі эпізод: разам з мужам цётка прыязджае ў госці. Рухавая матуля завіхаецца каля печы, рыхтуе пачастункі. А вось бацька вядзе станоўчую размову пра навіны сялянскага побыту. Якія ўсе былі тады гаваркія і маладыя! Дзятва, як звычайна, таўклася побач. Адноўчы, убачыўшы на дзядзькавым пальцы бліскучы пярсцёнак, Таня асмелілася, папрасіла:

— Дзядзечка Мікола, калі ласка, дайце прымераць!

Зірнуўшы са смехам на цікаўную, дапытлівую малую, Мікола адразу зняў з рукі залаты пярсцёнак. І на поўным сур'ёзе паабяцаў:

— Вось калі станеш дарослай, выйдзеш замуж, я падару табе яшчэ лепшы пярсцёнак. Толькі ж хутчэй набірайся моцы!

Пальчыкі ў дзяўчынкі былі тоненькія, быццам ніткі. Патрымаўшы ў руцэ каштоўную рэч,

расчараваная, аддала яе назад. Потым доўга цешыла сябе дзіцячай марай, чакала заповітны падарунак. Добра ведала: дзядзька не кідае словы на вецер ...

Таццяна пра сябе пашкадавала Ганну Максімаўну. Калі дзядзька загінуў на вайне, засталася яна адна ў чужой вёсцы. Зусім. Ні радні побач, ні надзейных сяброў... Нялёгка было прызвычаіцца маладзіцы да адзіноты, да цяжкай мужчынскай працы. Шмат чаму навучылася рабіць сама. Бо рукі, як кажуць, раслі з патрэбнага месца. Добра, што надумалася ўзяць да сябе жыць сірацінку — малодшую дачушку сваёй роднай сястры, якая рана памерла. Любачкін бацька загінуў на вайне, таму згоду на гэта давала Марыя, старэйшая пляменніца. Меркавалі: няхай малая ідзе жыць да цёткі, а брацік Колька, які крыху старэйшы, застанецца жыць у Пераросце. Разам з Манечкай, сваёй сястрой, Ганна Максімаўна пажадала выхоўваць дзяўчынку. Здаўна ведала: дзяўчаткі болей паслухмяныя, чым хлопчыкі. У дзяцінстве з іх, быццам з таго пластыліну, можна зляпіць не толькі добрую, клапатлівую гаспадыню, але і прыстойнага чалавека.

Ніколі не пашкадавала цётка, што ўдачарыла Любашу. Дзяўчынка расла старанная, працавітая. І вучылася добра. Скончыўшы школу, паступіла ў тэхнікум, пажадала стаць аграномам. Самае цікавае, што Любачка вельмі падоб-

на на сваю цётку. Сёння ніхто і не падумае, што Ганна Максімаўна ёй — не родная маці. Але ж, як казалі некалі старыя людзі: не тая матуля, што нарадзіла дзіцятка! А тая, што выхавала, у людзі вывела...

Зірнуўшы на цётку Ганну, Таццяна пра сябе адзначыла: нягледзячы на сталы ўзрост, яна паранейшаму заставалася вабнай жанчынай. Не-высокая, крыху схільная да паўнаты, гаваркая, па-жаночы мудрая. Такія заўсёды прыцягваюць да сябе пільную ўвагу. І загарэлая, як той жолуд! Адкрытае аблічча беспамылкова вызначала шчырую, разважлівую натуру. Карыя вочы — вялікія, бліскучыя, бы тыя новыя гузікі, выпраменьвалі цэлы сноп асаблівага цяпла. Па тым часе, Ганна Максімаўна лічылася адукаванай, дыпламатычнай. Таму вяскоўцы неаднаразова вылучалі яе ў дэпутаты мясцовага савета. Бо лічылі: з гэтымі абавязкамі працавітая беларуска ўправіцца лепей за іншых. Помніцца, калі была яшчэ незамужняй, Таня пералескамі хадзіла ў госці, у прыгранічную расійскую вёску. Адчувала сэрцам: яе цётка — паважаны чалавек, неабходны.

— Што прыдбала на кірмашы? — пацікавілася цётка, уважліва зірнуўшы на торбу. — Сёння шмат чаго тут ёсць, былі б толькі грошы ў кішэні.

Таццяна, развязаўшы клункі, пахвалілася новенькім джэмперам, купленым для дачушкі,

і квяцістай хусцінкай. Даўно марыла пра такую, але ўсё не атрымлівалася. Ды й цяжка пражыць на тыя капейкі, якія выдаваў калгас за працадні. Праўда, так званы сямейны бюджэт яшчэ дапаўнялі аліменты на дачушку-школьніцу. Але гэты грашовы дадатак быў мізэрным — пяць, дзесяць рублёў. Толькі на дзень нараджэння аліменты крыху павялічваліся ў сваіх памерах. Магчыма, былы муж усё-такі не забываў пра сваю першую дачку, імкнуўся хоць адзін раз у год яе чымсьці парадаваць.

Але ж, ці пражывеш на гэтыя капейкі, калі дзіцёнку трэба купляць абутак, апранаць як след, каб не было сорамна перад іншымі? У выхадныя дні кабета кіравала ў Церахоўку, на базар, ды прадавала там яйкі, сала, бульбу... Добра, што сын ужо дарослы. Як прыкладны студэнт, атрымлівае яе Васілёк стыпендыю. Няхай гэта нязначныя грошы, але ж і без іх цяперака цяжка.

Кінуўшы погляд на сарамлівую дзяўчынку, якая стаяла побач, цётка зноў пытаецца:

— У які ж клас пойдзе твая Анька?

— У сёмы, — сціпла адказала пляменніца, прытуліўшы да сябе бялявую дачушкіну галоўку, з гонарам дадала: — Мая першая памочніца ў хатніх справах, ды й на калгасным полі ...

— Які хуткацечны час! — чамусьці ўздыхнула Ганна Максімаўна. — Здаецца ж, толькі ўчора ты яе выпраўляла ў першы клас.

Нечакана замаркоцілася, уздыхнула на ўсе высокія грудзі. Правёўшы па вейках маленькай, працавітай далонькай, змахнула няпрошаную салёную слязіну.

— Абутак для зімы купіла? — зноўку пытаецца.

— Яшчэ не. Грошай пакуль няма, — ціха адказала Таццяна. — Але ёсць сукно, дык суседка абяцала пашыць для дачушкі бурачкі.

Цётка, развязаўшы нейкі вузёлок, працягнула пляменніцы грошы:

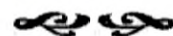
— Лепей купі дачушцы валёнкі. І цяплей будзе, і зручней. Вось там, на той машыне, прадаюць гэты тавар. Сама бачыла. Прывезлі са Злынкi. Пэўна, добра ведаеш: якасць у гэтых майстроў выдатная!

Заўважыўшы нерашучасць, жартаўліва падбадзёрыла:

— Калі даюць, дык бяры! А калі б'юць, дык уцякай... Не хвалюйся, грошы ў мяне ёсць. Сваю Любашу я ўжо падрыхтавала да зімы, сёння надыбрала ёй цёплыя боты.

Узрушаная пляменніца таксама трымала вочы на мокрым месцы, шчыра дзякавала за нечаканую дапамогу. Пагаманіўшы пра сёе-тое, развіталіся, каб далей прадоўжыць вандроўку па базару. У вызначаным месцы Таццяна купіла дачушцы акуратныя валёнкі, цёплыя шкарпэткі. На астатнія грошы прыдбала танныя цукеркі. У вёску вярталіся радасныя, як ніколі шчаслівыя...

БАБНІК

Мальвіне не спіцца. Маладзіцу, нібыта агнём, пякла горкая думка пра нявернага свайго мужа. Вось зноўку вярнуліся з заробкаў усе ягоныя таварышы, а Лёсіка чамусьці няма... Па ўсяму бачна: прыехалі не з пустым рукавом! І той жа цыбаты, як бусел, Колька Мільтон, і смешны задзіра Васіль Шаладун... Нават ціхоня Валік Цымбалаў і той завітаў ў родную хату з вялізнай торбай! Вунь іхнія жонкі сёння, як кветкі ў траўні! З'явіліся на людзях шчаслівымі, як ніколі. І з вабнымі абноўкамі.

Маруська Цымбалава таксама выглядала задаволенай і шчаслівай. Па старой завядзёнцы, пахвалілася сёння класным мабільнікам. Маленькім, бліскучым, быццам новенькі заручальны пярсцёнак. Там ёсць усе сучасныя "прычындалы": дыктафон, відэазапіс, фотаапарат... На радасцях нават сфатаграфавала Мальвіну з паўнюткамі вёдрамі каля вясковай студні. Шчабятала, бы ластаўка. Вядома ж, суседцы ёсць чаму весяліцца. Як кажуць: за харошым мужыком жонка круціць кумпяком!

Мальвіна цяжка ўздыхнула. І нечакана ўспомніла, як Маруся з нейкай патаемнай хітрынкай у шэрых вачах, азірнуўшыся па баках, бы з кулямёта, адразу выпаліла:

— Хоць мой Валік прыказаў нічога не казаць нікому, але табе адной паведамляю пра гэтае. Ведаеш, не магу болей маўчаць. Ты ж мая сяброўка!

— Дык пра што ты жадаеш мне расказаць? — перапытала пачырванелая Мальвіна, а сэрцайка аж сціснулася ад нядобрага прадчування. Усхваляваная, для прыліку паправіла белую хусцінку на тугіх пшанічных касах, падцягнула тонкую кофточку на высокіх грудзях... І годна зірнула на сваю суседку. Маўляў, чаго ўжо тут гуляць у хованкі, не маленькія ўжо! Кажы ўсё, як ёсць на самай справе...

— Ды пра твайго мужыка! Ён жа там, у гэтай Маскве, знайшоў сабе нейкую лахудру з кватэрай, ды цяперака жыве ў яе. Таму і не прыехаў да цябе, да дзяцей. Яшчэ Валік казаў, што Лёсік перадаў табе грошы, заўтра занясе. Глядзі ж, толькі не прагаварыся, што сёння ад мяне пачула! Яшчэ пастараюся распытаць, дзе цяперака Лёсік абжывае новыя вуглы, потым табе перадам.

Саслаўшыся на хатнія клопаты, Мальвіна, падхапіўшы паўнютокія вёдры, хуценька аддалілася ад гэтай балбатухі. Але ж крыўда не давала спакою ўвесь дзень, нават уначы. Не хацелася верыць, што каханы чалавек ёй здрадзіў. А дур-

ныя весці, як гаворыцца ў той прыказцы, не ляжаць доўга на адным месцы. Трэба нешта рабіць. І тэрмінова. Відаць, гэтая масквічка запала ў сэрца мужа, бо рэдка стаў тэлефанаваць, дасылаць паштоўкі. А можа, справы не даюць? Казала ж Маруся, што яны там працуюць, быццам робаты! Без водпуску і выхадных.

Чамусьці ўспомніла, як некалі Лёсік, калі яшчэ дзеўкай была, нібы той сабака, бегаў услед, праходу не даваў. Кляўся ў каханні, горы залатыя абяцаў, цукеркі купляў, розныя падарункі. Аднойчы нават пабіўся з адным хлопцам з суседняй вёскі, які пажадаў правесці яе дадому... Колькі тады размоў было! Вёска гудзела, як патурбаваны вулей. І куды ўсё гэта дзелася? Быццам карова языком злізала гарачыя пацалункі, абдымкі, пяшчотныя жаданні... Няўжо пастарэла, стала нецікавай занудай, ці сінезялёнай панчохай? А ёй жа толькі трыццаць сем будзе ўвосень!

Жанчына, усхапіўшыся з ложка, падышла да люстэрка, стомлена зняла з галавы белую хусцінку. Прыгладзіла шурпатымі далонькамі кучарынкi над высокім ілбом, паклала дзве тоўстыя касы на грудзі. З вялікага люстэрка на яе пільна зірнула яшчэ даволі прыгожая маладзіца. Статная, сінявокая, з тонкай дзявочай таліяй...

Усцешна падумала пра сябе: «Хоць і трое

дзетак нарадзіла, але фігуру не сапсавала! Яшчэ ж маладая. Цікава, як выглядае гэтая масквічка? Трэба мне зрабіць агледзіны. Калі суседка дабудзе патрэбныя каардынаты, абавязковага наведаю Лёсіка. І прыбяруся як след, каб не было сорамна».

Нечакана прыгадаўся Максім. Аднакласнік. Помніцца, быў такім сарамлівым, не надта і вабным. І ростам не выйшаў. А вось выбіўся ў людзі, здзейсніў сваю мару. Яшчэ ў школьныя гады нешта ўсё занатоўваў у тоўстым сшытку, розную інфармацыю дасылаў у абласную і раённую газеты. Вясковага юнака рэгулярна друкавалі, нейкія ганарары дасылалі. Прыгадала, як на гэтыя грошы Максім купіў сабе школьныя прылады, нават модны картуз недзе тады прыдабаў. І дзяўчат-аднакласніц, помніцца, частаваў цукеркамі. Жыў у маленькай хаце разам з маці і малодшай сястрой, вырас шчодрым, працавітым. І ўлетку заўсёды нешта рабіў у мясцовым калгасе, нават кароў пас. Сама ўласнымі вачамі бачыла.

Аднойчы па рэспубліканскаму радыё чула, як дыктар рэкламаваў ягонныя вершы. Чамусьці сэрцайка тады затрымцела, бы асінавы ліст. Калі ж пачула голас былога аднакласніка, дык зусім зніякавела. Добра, што Лёсік сядзеў на лаўцы каля хаты з суседам, а дзеці бегалі на ву-

ліцы. А чаму? Нават і не ведала сама... Некалі Максім таксама закахаўся ў яе. Кожны раз, калі іх позіркі ў класе сустракаліся, нібыта дзяўчына, усё чырванеў... Неяк на школьнай вечарыне, набраўшыся смеласці, нечакана запрасіў на танец. Потым на другі, трэці... І правёў да самай хаты, хоць сам жыў на другой вуліцы. Усю дарогу чытаў меладычныя вершы пра каханне. Столькі пяшчоты чулася ў тых паэтычных радках, ды нейкай незразумелай самоты.

Тады яшчэ не ведала, што хлопец знаёміў яе са сваімі асабістымі творами. Не здагадалася, не адчула сэрцам... Бо ўсур'ёз не ўспрымала юначыя нясмелыя заляцанні. Нарадзілася ж крыху ганарліўкай, занадта прыгожанькай. Усё чакала нейкага прынца. Вабнага, высокага, багатага. Вось і знайшла сабе бабніка... Сорамна цяпер дзецям прызнацца, што робіць іхні татка ў Маскве! І хто б мог падумаць, што такі сюрпрыз атрымае ад каханага мужа?..

Уздыхнуўшы на ўсе высокія грудзі, Мальвіна павярнулася на другі бок. Але сон не ішоў. Затое думкі віліся, як матылі. І навошта так рабіла? Каб вярнуць тыя гады, цяперака паступіла б інакш! Ужо набралася розуму, жаночай мудрасці. Вось каб паслухалася тады Максіма, ды паехала з ім у Мінск, усё б атрымалася ў яе жыцці інакш. Пэўна, жыла б цяпер за пісьмен-

нікам, як за мураванай сцяной, не зведала б гэтай праклятай здрады... Некалі бачыла ягоную жонку. Прязджала ў вёску. Звычайная жанчынка ў акулерах. Не надта і відная. А вось бегае каля яе Макс, бы той пеўнік са шпорамі! І дзяцей, як бачна, любіць. Аж калоціцца над імі!

...Уранні да яе завітаў Валік Цымбалаў. Патупаў каля печы, павітаўся. Уручыў грошы і адразу знік. Сказаў толькі, што нямашака часу. Трэба ж яшчэ шмат чаго зрабіць па гаспадарцы. Прыехаў усяго на тры дзенькі... Пазней агародамі падкралася да акна Маруся, звонка дзеўбанула ў шыбіну, запрасіла ў двор.

— Трымай адрас, — прашаптала суседка. — Ды глядзі, нікому не кажы. Ведаеш сама: на чужы раток не накінеш платок! І не адкладавай, едзь. Звару тваім школьнікам вячэру. Усё зраблю: курэй пакармлю, парасё, кароўку даіць буду...

У Маскве Мальвіна хутка адшукала патрэбную вуліцу і дом. Усхваляваная, узнялася на трэці паверх, пазваніла. Дзверы адчыніла мажняя маладзіца ў хатнім халаце, са стрыжкай "пад хлопчыка," пільна зірнула на нечаканую гасцю. Вясковай маладзіцы міжволі прыгадалася прымаўка, дзе гаварылася, што ад лішняй

яды не будзеш багаты, а толькі пузаты. Сама сабе ўсміхнулася.

— Вам хто патрэбны? — насцярожана пацікавілася кабета пракураным голасам.

— Я — родная сястра Аляксандра Ядлаўца, — ветліва адказала, пастаралася трымацца шчыра, нават весела. — Ведаеце, я у Маскве прыедам, з братам даўно не бачылася. Вось вырашыла яго праведаць. Не хвалюйцеся, доўга не затрымаюся ў гасцях: мой цягнік адпраўляецца заўтра ўранні.

Пачуўшы знаёмае прозвішча, пампушка прыязна ўсміхнулася, запрасіла:

— Праходзьце ў кватэру, не стойце на парозе. Сашка пакуль на працы. Ён заўсёды вяртаецца позна ўвечары.

Пазнаёміліся ў вузкім калідоры. Стрымана і ветліва. Мальвіна радавалася сваёй вытрымцы. Добра, што знайшліся ў яе душэўныя сілы, якія зрабілі ў дадзены момант патрэбную карэкціроўку. Яна спрытна распакавала торбу, паклала на кухонны стол вясковыя дарункі. Бо яшчэ дома вырашыла: трэба ехаць з нейкімі пачастункамі, каб паверылі, што гасця — сапраўды сястра Лёсіка. Потым папрасіла дазволу памыцца ў ванне. Пераапрунуўшыся ў модны спартыўны касцюм, які добра пасаваў ёй да твару, прысела да стала.

— Зараз будзем абедаць, а потым уключым тэлевізар. Вам пашанцавала! Сёння ў мяне выхадны дзень, — сказала Зоя, зайздросліва затрымала свой погляд на стройнай постаці "сястры", уздыхнула. — Вось і косы свае не падрэзалі, не тое што я, дурніца!

— А вам вельмі пасуе гэтая прычоска! — супакоіла яе Мальвіна, а сама падумала інакш. Галава маладзіцы больш нагадвала ёй вялізны гарбуз у агародзе...

У размовах непрыкметна праляцеў час. Нечаканая госця пра сябе вырашыла: не прымяняць ніякіх разбораў, а паглядзець ды паслухаць гэтую масквічку. Цікава: чым жа яна прысушыла яе мужа? Таму праўдзіва расказала пра сваіх дзетак-школьнікаў, пра сціплую сваю пасаду садавода-агародніка, ды пра мужа "трактарыста." А вось разлучніца ў сваю чаргу паскардзілася, што дзетак ёй Бог чамусьці не даў. Хоць і выходзіла замуж ужо два разы! Усё спадзявалася на жаночае шчасце, якое не атрымалася. Зусім. Нядаўна вось сустрэўся на яе шляху Сашка, брат Мальвіны. Здаецца, нядрэнны чалавек. Не выпівака. Кажы, што вольны, з жонкай даўно разведзены. Шкада, што ён з Беларусі, ды няма расійскага грамадзянства. Вядома ж, гэтую справу можна давесці да ладу, было б толькі жаданне...

Слухала Мальвіна сваю саперніцу, імкнулася быць разважлівай і спакойнай. Добра ведала: лямант ды лаянка — вельмі дрэнныя сябры ў дадзенай сітуацыі. У гарадскіх апартаменты, як гаворыцца, вокны бачаць, а сцены чуюць! Тут павінны прысутнічаць хітрасць і цяплівасць. А хітрасць — надзейная жаночая зброя. Таму, роўна ў дваццаць гадзін вечара, папрасілася адпачыць. Інтуітыўна адчула: муж дзесьці ўжо каля дома сваёй каханкі...

Зоя хуценька падрыхтавала канапу ў другім пакоі, шчыльна зачыніла дзверы.

Праз некаторы час пачуўся меладычны звон уваходнага званка. Мальвіна не спала. Яна добра чула, як кабета яшчэ на парозе прашчабятала Лёсіку, што прыехала ягоная сястрыца. Муж нешта стомлена прагудзеў, нібыта чмель, у адказ і адразу заціх... Відаць, спалохаўся, калі ўбачыў у калідоры знаёмыя туфелькі і вялікую сумку. Няхай цяпер варожыць, бы тая цыганка на базары, хто з сябрукоў настукаў пра ягоныя прыгоды! Пэўна, як палахлівы заяц, скокнуў цяпер у ванну, бо пачуўся гул крана і плёскат вады.

...Пакуль палюбоўніца рыхтавала вячэру на стол, Аляксандр асцярожна патупаў у бок спальні, дзе адпачывала законная жонка. Ціхенька адчыніў дзверы, зазірнуў у вузкую шчыліну і здранцвеў: у белай палосцы святла ўбачыў, як на падушцы віліся дзве тоўстыя касы, якія вадаспадам упалі амаль да самай падлогі... Нешта самотна-горкае адразу зашчымела ў грудзях. Некалі ж ён да апантанасці любіў лашчыць гэтыя косы!

Сорам апёк шчокі і вушы. Нечакана Лёсік падумаў: "Які ж я дурань! Ублытаўся ў чужую спадніцу, як муха ў павуцінне. Ці даруе мне жонка здраду?".

Але патаемны голас у ягонай душы сыпаў салодкія абяцанкі: маўляў, мужык, не хвалюйся. Грэх у мех, а сам — наверх! Зацалуеш, замілуеш сваю жончку, растане на яе сэрцайку халодны айсберг. Ды й грошыкі дабрэнныя ёсць. Не прапіў, не швэндаўся з каханкай па рэстаранах. І немаленькія. На валютным рахунку, які таксама дзейнічае і ў Беларусі. А тут, у Маскве, неабходна купіць жонцы залаты ланцужок з крыжыкам. Даўно яна марыць пра гэтую каштоўную рэч. І не абы-які, а ладны па памерах, каб суседкі бачылі ды зайздросцілі.

Азірнуўся на кухонныя дзверы, прыслухаўся. Зоя, як заўсёды, грукацела там нейкім посу-

дам, ляскала лыжкамі, відэльцамі... Шэптам паклікаў:

— Мальвінка, даражэнькая, ты яшчэ не спіш? Каханенькая, родненькая мая, калі ласка, прабач мяне, нягодніка. Я ж даўно цябе, любая мая, прасіў, каб ты прыязджала да мяне хоць адзін раз у месяц... Грошы нашыя, як заўсёды, шкадавала. Ты ж сама добра ведаеш, не маленькая ўжо, што кожны здаровы мужык без жанчыны доўга быць не можа... Таму і атрымалася гэтая непрыемная гісторыя. Ведай, маё сонейка: адну цябе кахаю і жадаю жыць толькі з табой, з нашымі дзеткамі. Заўсёды. Да самага скону.

Нечакана Лёсік убачыў, як круглыя плечыкі жонкі крыху здрыгануліся, але яна нічога не адказала. Прамаўчала. Значыць, усё чула. Зрабілася крыху лягчэй на сэрцы і весялей. З незвычайнай дагэтуль пяшчотай яшчэ раз зірнуў на косы Мальвіны, пацалаваў іх у думках. Прытуліўшы дзверы, шпарка стаў шпацыраваць па калідоры. Што ж цяпер рабіць? Як знайсці выйсце з недарэчнай сітуацыі? Трэба тэрмінова нешта прыдумаць. Ды такое, каб пампушка нічога не заўважыла, паверыла яму... Добрая ідэя нарадзілася адразу, Лёсік амаль лікаваў:

«Ёсць выхад. Зараз жа выстаўляю ў камору на лесвічнай пляцоўцы ўсе свае шмоткі з тор-

бай і хуценька даю лататы адсюль. Патэлефаную на мабільнік свайму «бутру», каб дазволіў выкарыстаць усе адгулы, а сам кірую прама дадому. Трэба прыехаць раней за жонку. Не можа быць таго, каб не даравала. Трое ж дзетак у нас! Адной жанчыне іх не падняць. А працавітыя мужыкі сёння на вагу золата і ў горадзе, і ў вёсках».

Рашуча адчыніў дзверы на кухню, з парога заявіў:

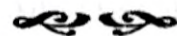
— Зоя, слухай сюды: вячэра сёння адмяняецца. Толькі што патэлефанаваў наш брыгадзёр, папрасіў, каб тэрмінова ехаў! Прарвала каналізацыю ў тым доме, дзе сёння рабілі рамонт. Дай мне на дарогу штосьці перакусіць, бо трэба дапамагчы людзям ліквідаваць аварыю. — Перадыхнуўшы, схаваўшы сваё хваляванне, дабавіў ужо значна грамчэй, каб пачула Мальвіна. Добра ведаў, што не спіць яна, перажывае.

— А сястрыцы маёй скажы заўтра: няхай едзе ў сваю вёску. Хутка пабачымся.

Для прыліку, чмокнуў Зою ў тлустую шчаку, куляй выскачыў за дзверы...

СУСТРЭЧА

Разагнуўшы стомленую спіну, Таццяна азірнулася. У канцы агарода яна заўважыла хузенькую постаць. Прыгледзелася і адразу пазнала дачушку. Узрадавалася. Але разам з гэтым адчула нейкую самоту. Ася ездзіла ў Добрань, да свайго бацькі. Упершыню ў сваім жыцці... Цікава, як сустрэў яе гэты валацуга? Не бачыў жа сваёй першай дачушкі цэлых чатырнаццаць гадоў. Стрымана ўздыхнула, падзівілася. Які хуткацечны час!

Асі ўжо пятнаццаць. Вось скончыла дзевяць класаў, а выглядае яшчэ дзіцём. Ды й нейкая сарамлівая, нерашучая, не падобная на сваіх сябровак. Цяжка ёй будзе прыстасавацца ў гэтым не надта ласкавым грамадстве. І пакуль яна не ведае, як знайсці сваю адзіную сцяжыну ў гэтым сумбурна-вірлівым жыцці, баіцца памыліцца. Адным словам, не вызначылася... Таццяна таксама не супраць, каб яе дзяўчынка вучылася далей у школе, а яна ўпарціцца. Таму і параіла дачцэ наведацца да бацькі. Усё-такі ён жыве ў раённым цэнтры, не ў вёсцы. Можа, хоць чымсьці дапаможа, падтрымае слушнай пародай, цёплым словам.

Чым бліжэй падыходзіла дачка, тым трывожней рабілася на сэрцы. Інтуітыўна адчувала:

сустрэча нічога добрага не прынесла... Ася выглядала самотнай і заклапочанай. Маладзіца выцерла рукі аб фартух, пакрочыла насустрач. Усміхнулася. Але дачка чамусьці заплакала. Прытуліўшы русявую галоўку да свайго пляча, пагладзіла напрацаванымі далонямі, ціха супакоіла:

— Дочка! Не плач і не журыся. Павер мне, маё дзіцятка: усё ў цябе атрымаецца! Яшчэ людзі будуць табе зайздросціць.

Дзяўчынка зноўку ўсхліпнула, прыгадала "цёплы" бацькоўскі прыём...

Дабралася яна да райцэнтра рэйсавым аўтобусам. Потым пайшла пяхом да папяровай фабрыкі. Горад дзяўчынцы быў крыху знаёмым, таму адчувала сябе ўпэўнена. Як раіла ёй матуля, адразу рушыла да прахадной. Усё-такі павінны тут ведаць гэтага чалавека. Працуе ж на фабрыцы ужо шмат гадоў! Дзяжурны, выслухаўшы дзяўчынку, некуды патэлефанаваў. Праз некаторы час з'явіўся невысокі паўнатвары мужчына. Запытальна зірнуў на дзяжурнага: маўляў, чаго турбаваў? Спраў сёння цэлы мех.

Той, тыцнуўшы ў бок, дзе стаяла сарамлівае дзяўчо, растлумачыў:

— Пазнаў ці не? Ты ж, здаецца, Мірон Прышчанка? Вось цікавяцца табой.

Мужчына здзіўлена зірнуў на Асю, амаль са злосцю адказаў:

— Вядома ж, Прышчанка. Ды толькі які? Калі шчыра, дзяўчынку бачу ўпершыню. Ты хто?

Ася зразумела: гэты дзядзька — не яе бацька. Маці казалі, што ён даволі высокі, хударлявы. Падрабязна расказала незнаёмцу ўсё як след. Выслухаўшы, чалавек палагаднеў, нявесела ўсміхнуўся.

— Ведаю твайго бацьку! І вельмі добра. Ён — мой дваюрадны брат. Ды яшчэ цёзка па прозвішчу! Сёння Мірон робіць у складскім памяшканні, рыхтуе скрыні для гаспадарчых патрэб. Ідзі прама вось гэтай дарогай да самага вугла чырвонай хаты, а там — павярні налева. Не хвалойся: язык да Кіева давядзе!

Змахнуўшы з вачэй нейкую вытворчую парушыну, жвава пацікавіўся:

— Як там жыве твая маці? Працавітая, гаспадарлівая жанчына. І прыгожая. Я ж некалі быў на тваіх хрысцінах! Шкада, што жыццё не склалася. Як кажуць, сямейны карабель сеў на мель... Шмат чаго дрэннага зрабілі чужыя людзі. Ды й сам ён, бацька твой, таксама не цукар... А цётка Мотра, значыцца, матка Мірона, да гэта-

га часу помню, як на хрэсьбінах лапатала: усё роўна развяду. Развяду! Узяў удаву з дзіцёнкам, быццам яму дзевак не хапала!

Ася шмат чаго ведала ад цікаўных суседак. Недарэмна ж, відаць, жартуюць, што бабская работа ўся каля рота! З вышыні сваіх дзіцячых гадоў яна не магла зразумець адну ісціну жыцця: чаму мама пускае ў хату Нюсю? Разлучніцу. Мажную, рыхлатварую. Інтуітыўна не шанавала гэтую цётку. Ды не жадала бачыць цікаўных вочак, якія амаль свідравалі яе спіну, калі рабіла ўвечары ўрокі...

Казалі суседкі, што менавіта Нюся імкнулася разлучыць Мірона з Таццянай, нават бегала да ведзьмякоў... Прыкінуўшыся добразычлівай жанчынай, лісліва прасіла свайго суседа Міканора Цыбулькіна, каб прывёў у хату Танінага прымака. За гэтае абяцала пляшку гарэліцы. Сусед, як вядома, быў ласы на чужыя каўбасы, ды й няблага куляў шклянкі з вясёлай вадзіцай. Таму знаходзіў розныя прычыны, каб літаральна зацягнуць Прышчанку ў чужую хату. Спачатку разам гулялі ў карты, жартавалі, смяяліся. А потым — пілі гарэлку. Цыбулькін непрыкметна знікаў, каб палюбоўнікі змаглі вырашыць усе свае "набалелыя" пытанні...

Дадому Мірон вяртаўся на світанку. Краўся, бы злодзей, не вуліцай, агародамі. Каб ніхто не бачыў. І не ведаў пра ягоныя заляцанні да вольнай маладзіцы. Але ж шыла ў мех не схаваш! Асабліва ў вёсцы. Вясковы люд усё бачыць, усё чуе! Пра прыгоды свайго мужа ведала і Таццяна. Але вырашыла прамаўчаць. Можна, калі-небудзь загаворыць сумленне, адолее сорам? Ці бацькоўскі абавязак нагадае пра сябе? Усё-такі ёсць ужо дачушка. Свая, не чужая. Калі ж прымак стаў прыніжаць, не даваць грошай на харчаванне, ды без усялякай прычыны падымаць моцны мужчынскі кулак на яе сыночка-першынца, смела выгукнула:

— Ты, Мірон, па ўсяму бачна — разбэшчаны чалавек, без сорама і дабрыні. Падумай: бацька майго сыночка быў ліквідатарам, ратаваў людзей ад праклятай радыяцыі, таму і пайшоў маладым заўчасна з жыцця... А вось, скажы, калі ласка, дзе ты ў гэты час знаходзіўся? Пэўна, пад чарговай нейкай спадніцай... Пакінь нас у спакоі, ідзі на ўсе чатыры бакі. Пражывём без цябе!

Развяліся тады яны хутка. Вольны аліментшыч перабраўся да сваёй маці, у суседнюю вёску. Кажуць, яна была на сёмым небе. Ад радасці,

што нарэшце сыноч паслухаўся, здзейсніў яе мару. Сваю першую ўнучачку яна ніколучкі не шкадавала. Успамінала рэдка і неахвотна. І толькі тады, калі нехта пытаўся пра яе.

А вось Нюся рыхтавала своеасаблівую папярковую атаку: амаль закідала свайго былога палюбоўніка пяшчотнымі лістамі. Пасля працы ў полі кабета старанна малявала кветкі, простымі слоўкамі прызнавалася ў каханні... Мусіць, спадзявалася на ўзаемнасць. На тое, што палымяны касцёр яшчэ не патух, гарыць ў мужчынскім сэрцы. Але ж сапраўднага ліставання не атрымалася: Мірон уцарта маўчаў. Пэўна, ягонай увагай зноўку завалодала чарговая каханка, бо брындаў жа з сякерай і пілой па навакольных вёсках. Але хутка "майстар" на ўсе рукі вырашыў прыбіцца ў ціхую гавань. Уладкаваўшыся на працу ў райцэнтры, у хуткім часе ажаніўся з нейкай дзеўкай.

Праз некаторы час з'явіліся на свет тры дзяўчынкі. Але сямейнае жыццё спакою не прынесла. Добрыя людзі казалі, што Прышчанка тры разы бегаў ад новай жонкі, потым вяртаўся, як шкадлівы кот. Назад, бы магнітам, цягнулі лавеласа аліменты. І не на аднаго дзіцёнка, а на чатырох! Жанчыны, даведаўшыся пра багаты "пасаг" жаніха, хуценька клалі яму пад нос гарбуз, выпраўлялі за парог.

Выпіўшы крыху з сябрамі, бядак з горыччу ўспамінаў сваю першую жонку, дачушку, слязліва жаліўся на свой няўдалы лёс. Пэўна, усётакі адчуваў сваю віну, якая, быццам іржа, раз'ядала душу...

Патрэбны склад Ася знайшла на дзіва хутка. Нерашуча пераступіла высокі парог вялізнага памяшкання, азірнулася. І дзе ж той бацька? Бо толькі тры мужчыны нешта грукалі, пілавалі. Але, набраўшыся смеласці, патупала наперад. Падышла да аднаго, потым — да другога. Адзін, маладзейшы, кіўнуўшы на высокага чалавека, які нешта рабіў далей ад іх, прыязна ўсміхнуўся. Падышла і да трэцяга, зірнула ў шэрыя вочы, якія губляліся ў кудлатых брывах, назвала прозвішча. Ад нечаканасці вочкі ўздрыгнулі, бы ў таго злодзея, забегалі па баках. А рукі чамусьці па-старэчы задрыжэлі. Адклаўшы ўбок пілу, бацька палез у кішэню за цыгарэтай і запалкамі. Але, відаць, успомніў, што ў вытворчых памяшканнях курыць забараняецца. Кіўнуў на выхад.

На свежым паветры Мірон Прышчанка са смакам зацягнуўся, смялей зірнуў на дачку. Нечакана падумаў: "Бач ты! Ростам у мяне пайшла, а вось абліччам — у Таню..." Уздыхнуў, рэз-

ка адварнуўся, каб не бачылася ягонае хваляванне. Выслухаўшы просьбу, адмоўна крутануў галавой, развёў рукамі. Маўляў, нічым не дапамагу. Куды жадаеш, туды і ідзі. Старанна вучыся, працуй. Гэта твая асабістая справа. Сама шукай сваю сцежку ў жыцці! Пры чым тут я? Выхаваннем не займаўся, у першы клас не праводзіў... Аліменты ж рэгулярна дасылаю. Дасылаю. Няхай і не надта вялікія, але ж гэта таксама грошы. Падкрэслю: заробленыя мазалём. І да дня нараджэння імкнуся выслаць крыху болей. Ведаю, што першая дачка жыве ў маленькай вёсцы, дзе няма розных гарадскіх прысмакаў. Зразумей: у мяне ж яшчэ тры дачкі сядзяць на шыі, жонка... Матэрыяльнае становішча не на вышыні!

...Сваю сцяжыну ў жыцці Ася знайшла. Вядома ж, добрай асновай былі матуліны якасці: працавітаць, цяроплінасць, мэтанакіраванасць... А, можа, і сам Гасподзь, ці Маці Божая ўказалі дзяўчынцы правільны шлях да будучай прафесіі? Спачатку яна рабіла на будоўлі, вучылася... А потым ужо стала журналісткай і пісьменніцай.

БУМЕРАНГ

У сваёй вёсцы Галіна лічылася разважлівай і спагадлівай. Вясковы люд цягнуўся да яе, бы да таго сонейка. Хоць і жылося ўдавіцы не надта добра, але ніхто не чуў ад маладой жанчынкі дрэнных слоў, нейкіх скаргаў на асабістае жыццё, на неўладкаванасць. Яна заўсёды выходзіла з двара акуратнай, усмешлівай, добра-зычлівай.

Адна гадала дзетак Галя. Касіла, арала, скародзіла... Вось толькі хату сама не магла ўзвесці, таму запрасіла сапраўдных майстроў. За нейкі месяц старанныя хлопцы, як гаворыцца, здалі свой будаўнічы аб'ект пад ключ. Маладзіца радавалася: цяперака ўся сям'я сабралася разам. Раней жылі дзеці і ў бабулі, і ў сяброўкі Насці. Праз некаторы час купіла сабе маленькую цёлачку. Чорненькую, з белымі плямамі на спінцы і ножках.

Дзед Максім, яшчэ даволі жвавы, энергічны стары, весела казаў услед:

— Ты не глядзі, маладзіца, што кароўка мая маленькая! Яна ж у нас удаленькая. І цёлачка, калі падрасце, таксама будзе добрай карміцелькай. Будзь упэўнена ў гэтым!

Галіна толькі шчасліва ўсміхалася. Дзед узяў не надта шмат грошай. Пэўна, пашкадаваў удаву, ці вырашыў зрабіць чарговую дабрачынную справу.

Нарэшце сям'я дачакалася першага малака. Стала весялей у хаце. Бо не будзе ўжо ўпікаць бабка Акуліна ў тым, што чужыя дзеці бегаюць праз дарогу да яе з карцом за сырадом! Вядома ж, было тады крыўдна і балюча. Бабуля ж сама прапанавала падзяліцца лішнім малочным прадуктам. За гэтую "дабрыню" Галіна разлічылася працай на агародзе сваёй суседкі. А калі пачула ад людзей нядобрыя словы, якія яна кінула ўслед яе дзеткам, вырашыла забыць сцэжку да двара Акуліны.

Але, як часам кажуць мудрыя людзі: не шукай бяды, яна сама цябе знойдзе! І трэба было такому здарыцца, у хаціну да ўдавіцы зазірнула цётка Генрыета. Злая жанчына. Нядобрая, якая невядома адкуль прыбілася ў іхнюю вёску. Хадзілі чуткі, што яна — ведзьма. Вяскоўцы Генрыету абыходзілі бокам. Баяліся сустрэцца з ёй нават позіркамі. Вочы ў немаладой кабеты былі не па гадах зоркімі, пільнымі, халоднымі, нібыта ў таго гругана.

Казалі, у шалёнай злосці ведзьма магла сурочыць не толькі чалавека, але і хатнюю птушку, жывёлу. Умела яна падрабіць і такое, калі ў

кароўкі знікала малако. Тады яна хварэла і нават гінула... Жыла цётка на самым краю вуліцы. Вокны Генрыеты заўсёды былі шчыльна зачыненымі нават улетку. Фіранкі-вышыванкі ніколі не адхіляліся, ніхто не здагадаўся, дзе зараз знаходзіцца гаспадыня.

Яшчэ з парога няпрошаная госця выгукнула:

— Галя! Дай мне літр малака.

Ад нечаканасці гаспадыня, як птушка, устрапянулася. Не чакала яна гэтую цётку... Дабрыні ад гэтай зласліўкі ніхто яшчэ не бачыў. Вунь, як падціснула свае вусны-ніткі, а вочы, быццам вуголле ў печы... Пра сябе хуценька падумала: "Госпадзі, зберажы мяне і дзетак ад гэтай жанчыны". У думках намалявала крыж перад сабой, склала рукі на грудзях, утварыўшы такім чынам замок-абярэг. Усё зрабіла так, як некалі вучыла яе сяброўка Насця.

— Цётка, прабачце, але малака ў мяне сёння няма! — адказала шчыра Галіна, потым дадала. — Самі ведаеце, кароўка-першацёлка пакуль малавата дае малака. А тое, што было, дзеткі выпілі, ды крупнік на абед зварыла. Трое ж іх у мяне!

Нічога не прамовіўшы, Генрыета моцна грукнула дзвярыма. Ды так, што са столі пасыпалася крэйда. Ужо ў двары яна кулакамі паstukала па вуглах хаты...

Увечары кароўку ўдавіцы нібыта падмянілі. Яна не пажадала заходзіць у двор, стаяла на сцежцы і жалобна мыкала. Галі давялося прасіць Насцю, каб літаральна на вяроўцы зацягнуць жывёліну ў хлеў. Але прыгоды на гэтым не скончыліся. Рагуля ўпарта не дазваляла сваёй гаспадыні зрабіць звыклую справу. Калі жанчына прысела на ўслончык, каб падаць кароўку, яна звонка ляснула капытком прама па даёнцы. Зноў замыкала на розныя галасы, як скалалаз, імкнулася ўскарабкацца пярэднімі нагамі на сцяну...

Маладзіца горка заплакала. Але раптам успомніла малітву "Ойча наш". Хуценька, з надзеяй на нейкі цуд, прачытала.. Пабегла ў хату, знайшла пасвяцоную ваду... Кароўка крыху супакоілася, але толькі на некалькі хвілінак. Насця, якая стаяла побач, настойліва параіла:

— Пакуль добра не сцямнела, трэба нам кіраваць у бок калгаснага двара, ды ехаць да лекара. Янка яшчэ там, сама бачыла, не пагнаў табун на поплаў.

Убачыўшы заплаканую Галю, конюх усё зразумеў. Дапамог запрэгчы самага рухавага коніка, папярэдзіў:

— Ды глядзі ж, калі раптам сустрэнеш брыгадзіра, не кажы, што менавіта я дазволіў узяць каня!

У суседняй вёсцы жыў лекар Сымон Рузаеў. У адрозненне ад Генрыеты, гэты чалавек рабіў толькі добрыя справы на зямлі. Нягледзячы на сталы ўзрост, меў энцыклапедычныя веды, шмат чытаў рознай медыцынскай літаратуры, многімі навукі цікавіўся. Тых, хто жадаў нанесці камусьці зло, літаральна выганяў са сваёй хаты. Лячыў ён ад сурокаў, начнога энурэзу ў дзетак, ад раптоўнага спалоху... Ведаў дзядзька Сымон розныя малітвы і народныя замовы, якія дапамагалі хатняй жывёле.

Вось менавіта да яго і накіраваліся сяброўкі. Ад добрых людзей чулі: Рузаеў — вельмі адказны, спагадлівы. І грошай шмат не бярэ. Сяброўкі не памыліліся. Хоць за вокнамі было ўжо даволі цемнавата, дзядзька вырашыў збірацца ў далёкую дарогу. Разумеў: адклад не ідзе на лад. Кожная гадзіна на ўліку. Жывёліна можа загінуць. А гэта ж вялікае гора для вяскоўца! Бо карова — карміцелька для кожнай сям'і.

Праз некаторы час гаваркі дзядзька ўжо заходзіў у патрэбны хлеў. Галіна, уладкаваўшы начнік на цвік, прыціхла каля парога. Сымон перахрысціўся, пра сябе памаліўся. Папырскаў усе вуглы пасвяцонай вадзіцай, карову. Пяшчотна прылашчыўшы жывёліну, доўга шаптаў

над ёй розныя малітвы ды замовы. Потым дзядзька дастаў са сваёй торбы чырвоны матузок. Вольна завязаў яго на шыі Рагулі, якая адразу зрабілася паслухмянай і спакойнай. І растлумачыў:

— Гэта каб болей не сурочылі! Калі парвецца, завяжы новы. Абавязкова чырвоны! Прачытаеш тады "Ойча наш" і малітву, якую сёння табе перапішу. І пра пасвяцоную ваду не забывай, а рэгулярна прымяняй для розных спраў.

На золку Галя зноўку цішком запрэгла каня, каб адвезці дзядзьку ў ягоную вёску. Калі падвода параўнялася з хатай ведзьмы, яны ўбачылі вось такі цікавы малюнак: Генрыета, бы аб'еўшыся блёкату, гойсала па агародзе ў чым маці нарадзіла. І выглядала яна сапраўднай вар'яткай: вочы шалёныя, каля рота — клубкі белай пены, валасы заблытаныя...

Сымон Рузаеў задаволена казаў:

— Хваліўся баравік шапкай, ды галавы пад ёй няма! Гнюсная кабета атрымала сваё.

Павярнуўся да Галіны:

— Дзетка, не шкадуй гэтую гадаўку! Хоць і панскага яна роду, ды свінячага заводу. Хай ведае: подлыя ўчынкі, злое вядзьмарства — бу-

меранг, які з удвоенай сілай заўсёды вяртаецца назад.

— Ці доўга яна будзе галяком бегаць? Усе грады свае патопча, — запыталася спагадлівая маладзіца.

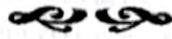
Дзядзька хітра ўсміхнуўся ў бараду:

— Доўга. Акурат у поўдзень супакоіцца, паціху прыйдзе ў сябе. Хай цяпер паразважае, што да чаго...

... Праз некалькі дзён Генрыета прадала сваю хату, не развітаўшыся ні з кім, знікла з вёскі. Назаўсёды.

СВОЙ ЛЁС І КАНЁМ НЕ АБ'ЕДЗЕШ!

Саскочыўшы са спадарожнай машыны, Паўлюк з цікавасцю азірнуўся навокал. У родных мясцінах усё для яго было знаёмым з самага маленства. І прасторнае поле, і гай, які віднеўся на ўзгорку. Падалося, быццам і не адбылося гэтага расстання, службы ў войску. Здаецца, нібыта ўчора дзядзька Антось, абдымаючы вузлаватымі і шырокімі, бы тая засланка ў печы, далонямі, жадаў шчаслівай дарогі, жартаваў... Час хуткачечны, імклівы. Таму трэба спяшацца жыць, вучыцца, тварыць дабрыню на зямліцы.

Яшчэ раз азірнуўшыся, хлопец заўважыў, што ў прыродзе ўжо ўладарыў надвячорак. Апошнія промні сонечнага святла свечкамі дагаралі на кучаравых верхавінах дрэў, развітальна зіхацелі непаўторнай вясёлкай ў нябёсах. А з шырокай пашчы лагчыны вужакай выпаўзаў туман, белай посцілкай прыкрыў сцежку, якая бегла ў ягоную вёску.

Трэба было спяшацца. Ускінуўшы на плечы лёгкі рукзак, салдат пакрочыў размашыста і ўпэўнена. З пашчотай падумаў пра матулю,

ціхенька засмяяўся. Цікава, што яна робіць зараз? Пэўна, кароўку Лыску ўжо падаіла, старанна гатуе вячэру. Духмяны водар свежага сырадою воблакам плыве па хаце, прыемна казыча нос пухнатай кошцы Мурцы. Як заўсёды, гэтая круцёлка бегае каля матуліных ног, лашчыцца, просіць малака.

А бацька — босы, каржакаваты, у расхрыстанай чыстай кашулі, цярпліва чакае вячэру на канапе, адпачывае пасля працоўнага дня. Відаць, нешта кажа свайму малодшаму сыну Міхасю, вучыць, як трэба рамантаваць трактар ці нейкую іншую тэхніку. Можа, дзеляцца вясковымі навінамі? Цікава, ці чакаюць яны сёння госця ў сваю хату? Ці падказвае ім пра гэтку падзею інтуіцыя? Вось будзе сюрпрыз!

Нечакана былы вайсковец адчуў, як у ягоным страўніку ўпэўнена ўладарыў голад... Не дзіўна! Уранні выпіў толькі маленькі кубачак кавы, закусіўшы булачкай з дзіцячы кулачок. Ды й якая тая яда ў тым цягніку, калі навокал шлындаюць па вагоне чужыя людзі! Асабліва саромеўся юнак цікаўных вачэй маладзенькай жанчыны, якая сядзела насупраць з малым дзіцём... Ад прыроды ціхмяны і рахманы, Паўлюк не ведаў, пра што гаманіць з суседкай-красуняй. Таму, утыркнуўшы нос у кніжку, у каторы раз перачытваў вядомы раман Івана

Шамякіна... Можа, па гэтай прычыне з арміі яго чакаюць толькі бацькі, родныя людзі, сябры. Каханай сваёй пакуль не сустрэў. Праўда, спрабаваў у дзесятым класе нясмела заляцацца да сваёй аднакласніцы, але нічога добрага з гэтага не атрымалася. Настачка толькі насміхалася, цешылася з нерашучага кавалера, які баўся нават зірнуць ёй прама ў вочы...

Росная сцяжына вілася праз густы хмызнячок, які затуліў азярцо-талерачку. Адчувалася, там таксама віравала вечаровае жыццё. Цікавае, незразумелае. Вось і цяперака ад возера данесліся нейкія прыглушаныя гукі. Зрабілася не па сябе. Трывога, бы злодзей, ціхенька падкралася да хлапечлага сэрца, прымусіла рухацца імкліва, амаль падбегам. А тут яшчэ вясковыя могілкі бачыліся наперадзе, якія паранейшаму, як у дзяцінстве, палохалі...

Нечакана Паўлюк заўважыў: дзве ўнушальныя фігуры выплылі на сцежку, на нейкі момант прыпыніліся, ды накіроўваюцца ў ягоны бок. Параўняўшыся, вячэрнія вандроўнікі літаральна рыкнулі:

— Слухай, салдат! Пойдзеш зараз з намі. А інакш, пералічым твае скабы. Зразумеў?

Адзін з іх, здаравенны, бы той стог сена, пасвойму выказаў свой апошні аргумент: рукамі-абцугамі схпіў хлопца за рукаў гімнасцёркі...

Маўляў, нікуды ад нас не дзенешся, не ўцячэш! Былому вайскоўцу давялося паслухмяна падпарадкавацца. Адчуваў, што не зможа дастойна выйсці з гэтай недарэчнай сітуацыі. Было крыўдна і балюча ад таго, што ўліп у непрыемнасці, бы тая лёгкадумная муха ў клей...

Валацугі рушылі прама на могілкі. Адшукаўшы патрэбную магілу, шматзначна кіўнулі на рыдлёўку: маўляў, давай, дзейнічай! Юнак паспрабаваў прысароміць нягоднікаў. Але дзе там! Як з гуся вада. Толькі пачуў пагрозлівае:

— Не твая справа, малакасос, як мы выхаваны. Капай хутчэй! І не надумайся даць драпака, бо адразу дагоніць куля. Усёк?

Бамбіза тыцнуў пад самы нос нейкі чорны прадмет, які па сваіх параметрах нагадваў пісталет. Павел зразумеў: укакошаць і не пашкадуюць. Дабрыні і спагады ў гэтых вылюдкаў не дачакаешся. З халодным потам на спіне стаў рабіць непрыстойную справу — турбаваць нябожчыка. З кароткай размовы пачуў, што тут учора была пахавана дзяўчына, якую забіў пярун. У нябожчыцы злодзеі прыкмецілі залаты ланцужок з крыжыкам, таму вырашылі пажывіцца каштоўнымі рэчамі.

Калі выцягнулі наверх дамавіну, вадаспадам паліліся новыя пагрозы ў адрас хлопца:

— Бяры сякеру і адчыняй дзверы ў гэтую хату! Чаго застыў, як тук на патэльні? Дзейнічай...

Бледны, узмакрэлы, дрыжачымі рукамі ён падтыркнуў сякеру пад века дамавіны, асцярожна націснуў... Як толькі з'ехала накрывка, з труны ўзнялася дзяўчына. Яна была ў бялюткім строі нявесты, зграбная, бледнатварая, спалоханая. Зладзюгі з дзікімі крыкамі адразу разбегліся, а салдацік — застаўся. Ногі задубянелі, нібыта з карэннем ураслі ў зямлю.

Тым часам "памерлая" гукае яго:

— Калі ласка, дапамажы мне выбрацца адсюль! Не бойся. Я — жывая, не прывід...

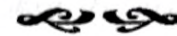
Пачуўшы меладычны галасок, Паўлюк адразу кінуўся да дзяўчыны. Пра сябе толькі падзівіўся: "Якая прыгажуня! Вось бы мне такую жонку".

Незнаёмка таксама пільна зірнула, ціха прашаптала:

— Скажы, цябе Паўлікам завуць? Вось тут, у гэтай труне, сон мне прысніўся. Пра аднаго салдаціка, які вельмі быў падобным на цябе...

АЛКАНАЎТ

Дзед Пятро лічыўся такім работнікам, пра якіх звычайна кажуць: маўляў, працуе, быццам мокрае гарыць! Ніколі не бачыла, каб мой сусед завіхаўся на агародзе, ці штосьці рабіў станоўчае па гаспадарцы. У асноўным сялянская праца цяжкім крыжам "вісела" на хуздзенькіх плячах цярплівай бабы Марысі. Нешта рабілі дарослыя дзеці, калі прыязджалі да бацькоў у вёску. Яны таксама дапамагалі ўправіцца з агародам, нарыхтаваць сена на доўгую зіму для кароўкі-карміцелькі, назапасіць паліва...

Як мне тады падалося (з вышыні сваіх дзіцячых гадоў), любімы занятак у дзеда быў па-свойму адмысловы: нацягнуўшы на лысую галаву стары брыль, якая чамусьці нагадвала вялікі збан, ён бавіў вольны час на лаве каля веснічкаў. Іншым разам чытаў там свежую прэсу, альбо веў доўгія размовы са сваімі равеснікамі. Частым госцем у дзеда быў ягоны сусед Даніла, які лічыўся вялікім грамадзем. Пэўна, таму, што ў свой час узначальваў калгасную гаспадарку, мог правільна весці дыялог з розным высокім начальствам, дакладна вызначыць правільны накірунак у той альбо іншай сітуа-

цыі. Аб'ядноўвала немаладых мужчын яшчэ і сяброўская чарка. Але Даніла меў гонар, ніколі не напіваўся, як кажуць, да парсячага віску...

Затое Пятро Іванавіч вылучаўся тым, што любіў добра дзюбнуць некалькі "маліноўскіх" шклянак, ад якіх потым траціў свой ясны розум. Бывала, так набярэцца святой "вадзіцы" з пякучымі градусамі, што нават не ведае, у які бок трэба развярнуць непаслухмяныя ногі. А калі паціху падыбае да сваёй хаты, дык з кожным слупом гуляе ў абдымкі, мармыча нешта незразумелае...

Аднойчы дзед Пятрок вырашыў паехаць у заробкі. Бо, як ні круці, а сямейны бюджэт таксама патрабуе станоўчай увагі. Вось і Марыся ўсе вушы пратрубіла пра тое, што ўсе мужчыны з іхняй вёскі дзесьці зарабляюць добрыя грошы. І, як бачна, неблагія. Нават суседка Аксіння хвалілася зялёнымі далярамі, якія прывез аднекуль яе працавіты Даніла.

Але мары ў будаўніка лопнулі, як тыя мыльныя бурбалкі. І не таму, што ўзніклі нейкія непрадказальныя абставіны. Тут зусім іншая справа. Самая звычайная. Так званая дзірка ў роце... Каб не гэтая загана, хадзіла б жоначка Пятра ў злоце! Бо ўсё, што займеў сумленнай працай на будоўлі ў Маскве, яе нарачоны прапіў...

Каб дабрацца да станцыі Добруш, прадаў новыя штаны. Далей ехаў, як гаварыцца, на сваіх дваіх. Таму не надта весела дакляпаў да знаёмых веснічкаў, пастукаўся ў вакно, папрасіў жонку:

— Марыся, дзе ты там, маё сонейка? Адчыні дзверы.

Але маладзіцу, няўрокам мовячы, на мякіне не правядзеш. Хоць і ноч пазірала ў хату, інтуітыўна адчула: язык у мужа блытаецца паміж зубоў. Верагодна, кульнуў некалькі чарак у дарозе... Затаілася, бы мыш пад венікам, зацята маўчыць. Тым часам п'янтос скеміў: жаночае сэрца толькі хітрасцю можна ўлагодзіць.

— Любая жоначка! — ласкава просіць непрыступную палавіначку. — Адчыняй хутчэй! Я ж табе новую хустку прывёз, ды цёплыя бурчкі, шмат цукерак.

Марыся паверыла. Рашуча бразнула клямкай. А потым шкадавала. І было ад чаго. Алканайт нічога не прывёз: ні бурак, ні грошай...

ВЕТРАГОН

Юрась змалку лічыўся балбатуном. Часам такое напляце, дык хоць смейся ці плач. За гэтыя якасці ён атрымаў трапную мянушку "Ветрагон".

Аднойчы хлопец накіраваўся ў заробкі ў Расію. Працаваў там, як кажуць у такіх выпадках, да сёмага поту — будаваў фазэнду нейкаму новаму рускаму. Акурат перад Новым годам надумаўся Юрась завітаць у родную вёску. Меркаваў так: свята трэба сустракаць дома, а не сярод чужых людзей!

Адпрасіўшыся ў свайго начальніка — бялявага брыгадзіра Антося — стаў ладкаваць торбу.

І трэба ж было такому здарыцца, у пакой да кватаранта зазірнула дачка гаспадыні. Ружавашчочкая, як тая спелая вішня, з доўгімі русавымі валасамі, якія хвалямі беглі на плечы. Яна па-свойму была прыгожанькая, нават прыцягальная. Чароўныя вочкі-зорчкі зіхацелі нейкім мяккім святлом, ад погляду якіх рабілася на душы спакойна і цёпла. Зірнуўшы на гэтую кветачку, Ветрагон нечакана для сябе прапанаваў:

— Галінка, калі жадаеш падзівіцца на беларускія краявіды, дык хутчэй збірайся ў дарогу!

Чарнабровая запунцавела... Было добра бачна: вясёлы, гаваркі хлопец ёй падабаўся. Доўга не вагалася, адразу пагадзілася.

Да станцыі Церахоўка дабраліся цягніком, а далей — пехам. Цэлых дзесяць кіламетраў! Добра, што шлях старанна прыбралі гаспадарлівыя людзі, бо яшчэ невядома, якія б прыгоды чакалі маладых вандроўнікаў. Дзяўчына з цікавасцю азіралася навокал, жадала зразумець невядомыя дагэтуль мясціны. Уражлівая ад прыроды, яна імкнулася занатаваць у памяці прасторнае бялюткае поле, зялёныя елкі каля дарогі... Успомніла, як у вольны час Юрась расказваў пра свой родны кут, сяброў дзяцінства. Столькі цікавых гісторый пачула тады ад яго! Нават пахваліўся, што ягоная маці — настаўніца мясцовай школы. Патрабавальная, разумная. Хвалявалася: як яе сустрэне? Бо нечаканая госця. Незнаёмая. Ды й прыляцела ў чужую хату, быццам з месяца... Крадком зірнула на спакойны і ўпэўнены хлапечы твар, адагнала нядобрыя думкі далей.

Праз некаторы час Юрась, бы тым крылом, узмахнуў рукой у бок маленькай вёсачкі, якая прытулілася на бялуткім узгорку. Радасна зазначыў: маўляў, амаль ужо дома. Толькі трэба перайсці грэблю і мосцік. А там і родная хаціна чакае, дзе заўсёды цёпла, утульна. Калі падарожнікі прыпыніліся каля старэнькай хаткі,

Галіна не на жартачкі напалохалася. Юнак жа хваліўся, што ў ягоных апартаментах прасторна, бы ў палацы... Калі зайшлі ў гэты "палац", яшчэ болей здзівілася. Самае пачэснае месцайка ў хаце дасталася старамоднай печы, вялікаму ўслону і металічнаму бліскучаму ложку. Замаркоцілася дзеўка. Прысела на гарбаты табурэт каля печы, каб крышку сагрэцца з дарогі, самотна азірнулася навокал.

А тым часам у сенцах нехта загрузаў. Праз нейкую хвіліну ў пакой заляцела "настаўніца." Высокая, хударлявая, як трэска, у чорных бурках з чырвонымі бахіламі. І ў салдацкім шынелі... Паціснуўшы шурпатую, быццам ралля, далонь кабеты, нечаканая госця ўсё зразумела. Шкада. Вельмі позна!

Гаваркая, рухавая жанчына распранулася, ды запрасіла да стала. Перакусіўшы, павялі гамонку пра сёе-тое. Юрасёва маці адразу паставіла пытанне рубам: маўляў, раз прывёз дзеўку ў хату, дык жаніся! Каб усё было, як у добрых людзей. І ніякіх адгаворак, бо качарга зараз па хрыбетніку пагуляе. Неадкладна ідзіце ў сельскі выканкам, запішыцеся... І спяшайцеся! Мясцовая ж улада знаходзіцца ў іншай вёсцы.

Але ўзяць шлюб маладым не давялося. Юрась, як было бачна, не жадаў жаніцца. Хоць і дзеўка мела добры выгляд, крыху падабалася,

але ж хлопцу хацелася яшчэ халасцякаваць... Таму, як у тым калейдаскопе, круціў у галаве розныя хітрыя варыянты. І прыдумаў вось што: параўняўшыся з вясковай крамай, шчыра растлумачыў сваёй будучай палавінцы:

— Ведаеш, Галінка, з пустым рукавом ніхто не жэніцца! Пайду куплю пляшку гарэлкі, селядцоў, цукерак... А ты пачакай мяне на вуліцы.

Доўга чакала свайго "нарачонага" дзяўчына, пакуль ногі не задубянелі. Вырашыла пагрэцца ў краме, бо мароз ўжо добра пашчыпаў нос і шчокі. Але "жаніха" там не ўбачыла. Нібыта карова языком злізала! Набраўшыся смеласці, пытаецца ў мілавіднай прадаўшчыцы пра Юрася: маўляў, ці быў тут вось такі хлопец?

— Быў! — адказала тая. — Ды папрасіўся выйсці праз другія дзверы. Скажаў, што на вуліцы да яго прычапіліся нейкія валацугі, грошай прасілі на выпіўку...

Не вытрымаўшы, Галіна расплакалася, Адкрыўды і падману. Але нечакана да яе падбегладны маладзён. Добры абліччам, спагадлівы. Выцер яе горкія слёзы, прапанаваў:

— Выходзь лепей за мяне! А гэтага Ветрагона — забудзь. Думаю, ніколі не пашкадуеш...

Пільна зірнуўшы на вабнага хлопца, дзеўка згодна кінула...

МЕДСЯСТРА

Школу медыцынскіх сясцёр яна скончыла ў 1940 годзе. Нават крыху тады папрацавала, замацавала атрыманыя веды на практыцы. Спадзявалася: усё ў яе атрымаецца як след. А чаму б і не? Бо не горшая ж за іншых! Працавітая, статная, прыгожая. Вунь як хлопцы пазіраюць услед! І кожны марыць, каб калі-нікалі паразмаўляць з прыгажуняй ды зачараваць. Адрозна бачна: талковая гаспадыня будзе, верная жонка.

І прафесія ёсць добрая, не тое, што ў некаторых сябровак! Цікавая, неабходная людзям, грамадству. Што яшчэ маладзенькай медсястры трэба? Толькі рабі сваю справу сумленна, з душой. Працуй на аўтарытэт, які потым будзе працаваць на цябе асабіста.

Але грывнула Вялікая Айчынная вайна. Усе мары разляцеліся, як тыя бурбалкі...

Сонечку Голухаву адрозна выклікалі ў ваенкават. Гэтаму яна не здзівілася. Даўно ведала, што яна — ваеннаабавязаная. Значыць, трэба сумленна служыць Радзіме. Усякая птушка гняздо сваё бароніць, змагаецца за яго. А чала-

век без вольнай зямліцы, як салавей без песні!

З дзяўчатак сфарміравалі групу ды накіравалі ў Брэсцкую вобласць. Але да адпаведнага месца яны не даехалі. Дзесьці пад Мінскам цягнік трапіў пад бомбы варожага самалёта... Юныя медыкі, ўпершыню пабачыўшы руіны і чалавечае гора, адрозна зразумелі: вораг — моцны, жорсткі і нахабны. Хоць і змагаліся мужна нашы салдаты, але сілы былі пакуль няроўнымі. Таму, сцяўшы зубы, чырвонаармейцы адступалі...

Давялося дапамагаць раненым, былі і забітыя... Пасля дзяўчаткі сабраліся, каб вырашыць: куды ж цяпер ісці? Баязлівасці чамусьці не было. Разумелі: ад баязні мала прыязні. У гурце нішто не страшна. Параіўшыся, прыйшлі да высновы: трэба хутчэй кіраваць у бок сталіцы. Там лягчэй арыентавацца ў складанай сітуацыі.

Падхапіўшы торбы, патэпалі. Хутка знайшлі ваенны гарадок. Добрыя людзі дзяўчат накармілі, паказалі лясную дарогу, якая прывяла іх да самога Барысава. Менавіта там быў сфарміраваны часовы ваенны шпіталь.

НА ВОЛЗЕ

Праз некаторы час зноў паступіў новы загад: вораг нібыта вострым клінам убіваецца ў беларускія гарады і вёскі. Тэрміновы рыхтуецца раненых, каб аператыўна выехаць у далёкі тыл. Доўгія тыдні правялі медсёстры разам з раненымі ўтак званых "цяплюшках". Бытавыя ўмовы адсутнічалі, пра душавыя кабінкі тады толькі марылі...

Вось так і апынулася Сонечка Голухава на Волзе. Спраў розных хапала. Раненых салдацікаў дастаўлялі на санітарным судне ў розныя медыцынскія кропкі. Адпраўляючыся ў чарговую камандзіроўку-плаванне, хвалявалася. Хоць бы ўсё добра атрымалася! Каб усе вярнуліся назад жывымі ды здаровымі. Амаль кожны дзень турбавалі фашысцкія самалёты, якія, бы ястрабы, цікавалі з вышыні. Потым пачыналіся бамбёжка альбо мэтанакіраваны абстрэл... Часцяком выручалі нашы зеніткі. Прыцэльным агнём адганялі ворага ўдалячынь.

Цэлых шэсць месяцаў вандравалі беларускія дзяўчаты па магутнай рацэ Расіі. Шмат чаго пабачылі ды пачулі. Але прыйшла зіма, пакры-

лася ільдом Волга. Сезон суднаходнасці закончыўся. Медыкаў адправілі працаваць на бераг да вясны. Нібы згаварыўшыся, сяброўкі пішуць свайму кіраўніцтву просьбы, каб іх адправілі на фронт. Працавітых і цягавітых беларусчак шкадавалі, адгаворвалі. Ды ўпартасць узяла верх!

ФРАНТАВЫЯ ДАРОГІ

Соф'я Голухава служыла старшай медсястрой у 134 стралковай дывізіі, у асобным медыка-санітарным батальёне. З цяжкасцю прызычалася дзяўчына да крыві, страшэнных ран, стогнаў, непрыстасаваных умоў, чалавечай смерці... Пад гулкі гром гармат цэлымі суткамі не адыходзілі медыкі ад аперацыйнага стала. Ад стомленасці балелі рукі, ногі... І ніхто не ныў, не скардзіўся на цяжкасці. Ведалі: своечасовая дапамога выратуе жыццё многім байцам, зможа вярнуць іх у строй. Не было нават страху за асабістае жыццё. Сапраўды: чалавек да ўсяго прывыкае. І да добрага, і да дрэннага.

Нягледзячы на складаны ваенны быт, франтавікі часам радаваліся, быццам дзеці, розным дробязям. Першай кветачцы, цёпламу сонейку,

спевам птушак... Усе спадзяваліся на хуткую перамогу, на заможнае жыццё. Адметным стала і тое, што ўсюды панавалі шчырасць, узаемадапамога, моцнае сяброўства. Бо адным пальцам вузла не звязаш! Сапраўдныя сябры падзяляцца апошняй лустай хлеба, падтрымаюць, калі гэта трэба, дапамогуць цёплым словам, добрай справай.

Медыкі часам жартавалі: "Калі ёсць хлеб і вада, абміне нас бяда!"

НА ПЕРАДАВОЙ

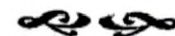
Дзяўчына з вёскі Люшава Буда-Кашалёўскага раёна сэрцам адчувала: яна патрэбна не тут, а на перадавых агнявых рубяжах. Толькі там, на перадавой, неабходны яе дужыя маладыя рукі, вясковая вынослівасць, набытыя медыцынскія веды.

Ужо ў жніўні 1942 года Сонечка выратоўвае параненых непасрэдна на полі боя. Медсястра ўбачыла смерць так блізка, як ніколі ў сваім кароткім дзявочым жыцці. Ці баялася? Калі шчыра, кожны чалавек баіцца, калі небяспека ходзіць за плячом, а смерць зазірае прама ў вочы... Але ж, як гавораць: хто цярпівы, той шчаслівы! І ад смелага чалавека смерць бяжыць...

Пад кулямі, снарадамі дзяўчына выцягвала з-пад агня параненых афіцэраў, чырвонаармейцаў. Адкуль толькі ўзяліся тады сілы ў танклявай дзяўчыны? Некаторыя вайскоўцы былі ўдвая цяжэйшымі за яе...

Аднойчы за кароткі тэрмін яна выносіць з-пад куль і снарадаў больш за сорак чалавек. Мужнасць і смеласць удзельніцы вайны потым будуць адзначаны вышэйшай ўзнагародай Міжнароднага Чырвонага Крыжа — медалём "Флоранс Найтынгейл". Два ордэны Вялікай Айчыннай вайны першай і другой ступені, шматлікія медалі таксама сведчаць пра смеласць С. В. Голухавай.

РАНЕННЕ

Ратуючы іншых, Соф'я Голухава не зберагла сябе. Неяк пасля бою беспрытомную медсястру знайшлі санітары, хуценька прынеслі ў медсанбат. Устрывожаны ўрач-хірург, зрабіўшы адпаведны агляд ран, уздыхнуўшы, шчыра пашкадаваў прыгожанькую дзяўчыну. І прычына была! Левая рука адарвана, сур'ёзна пашкоджанымі аказаліся таксама правая рука і ногі...

Прыйшоўшы ў сябе, Сонечка пакутавала не толькі ад болю, але і думак, якія хмарами ляталі ў галаве. Часам думала: "Як жыць цяпер далей? Што рабіць, каб не выпасці з абоймы мірнага жыцця?".

Урачы змагаліся за маладое жыццё цэлых 18 месяцаў, лачылі і словам, і лекамі.

За гэты час, які давялося правесці ў розных шпіталях, шмат чаго перадумала франтавая медыцынская сястра. Здаралася і так, што прыходзіла да горкай высновы: вось каб не папрасілася сама на перадавую, дык была б нармальным чалавекам! Не інвалідам...

Але кожны раз голас душы казаў, што зрабіла правільны выбар. Бо выратавала многіх людзей! Ці ж гэта не шчасце, што камусьці літаральна падарыла радасць жыцця, надзею... Сэрцам разумела: толькі нейкі занятак дапаможа ўзняцца ёй над сваёй бядой, горкімі думкамі.

Акрыяўшы, яшчэ ў шпіталі мужная дзяўчына паступае вучыцца на курсы стэнаграфіі і бухгалтара. Яшчэ ў Ташкенце вырашыла: абавязкова вярнуся ў Беларусь, у родныя мясціны. Жыць у чужой старонцы, як на скале адзінокай сасонцы. І працаваць трэба! Добра ведала: самы найсмачнейшы хлеб — ад сваёй працы...

У РОДНЫХ МЯСЦІНАХ

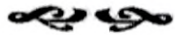
У 1944 годзе Сонечка Голухава вяртаецца ў вёску Люшава інвалідам першай групы... Маці, родныя сустрэлі радасна. Няхай і пакалечаная, ды жывая. А гэта — галоўнае. На жывой касце, як гаворыцца, мяса нарасце! А ў сваёй хаце і вуглы дапамагаюць. Праз некаторы час медыцынская камісія дазволіла ёй працягнуць працоўную дзейнасць. Дзяўчына вырашыла: вяртацца трэба толькі ў медыцыну. Іншага шляху няма. І не прадбачыцца. Справа знаёмая. Як бы там ні было, спраўлюся!

Спачатку рабіла фельчарам у вясковым ФАПе, потым — у бальніцы вёскі Любавін. Працавала старанна, добрасумленна. Актыўную франтавую медсястру два разы выбіралі дэпутатам, яна выконвала абавязкі і засядацеля народнага суда Буда-Кашалёўскага раёна.

На медыцынскай ніве Соф'я Васільеўна Голухава адпрацавала цэлых 28 гадоў. Магчыма, рабіла б і надалей, каб у 1972 годзе вясковую бальніцу нечакана не зачынілі...

САСОННІК

Было гэта даўно. Неяк каля школы-сямігодкі, якая працавала тады ў вёсцы Давыдаўка Гомельскага раёна, спынілася падвода. Жвава саскочыўшы з воза, ляснік Абрамовіч звыкла прывязаў каня да плоту. Азірнуўся на малечу, якая бегала побач, усміхнуўся. Выцер сухім сенам боты, разгладзіў шырокімі далонямі-засланкамі штаны. Прывёўшы ў парадак вопратку, рушыў прама ў кабінет дырэктара вясковай школкі. Амаль з парога пачаў весці свой няхітры дыялог: маўляў, калі ласка, дапамажыце пасадзіць дрэўцы вунь там, дзе бяжыць шэрай стужкай Рэчыцкая шаша. Бо да вайны, калі вы памятаеце гэтыя мясціны, менавіта там стаяў сцяной густы лес. Як бачна, не наканавана яму было доўга радаваць людзей сваёй прыгажосцю, багатымі дарамі. Як кажуць у той прыказцы — на ўсё свой час.

У гады нямецка-фашысцкай акупацыі ворагі знішчылі лес. Баяліся партызан. Цяпер там, як пэўна, бачылі, засталіся адны пянькі... Ад якіх не надта добрае відовішча! Самі ведаеце: дзяцей неабходна прывучаць да працы, беражлівасці, прыгажосці, выходзяць патрыятызм...

Адміністрацыя школы зацікавілася слухнай прапановай. Адразу паклікалі маладога, энергічнага настаўніка-гісторыка Канстанціна Ельчанінава — франтавіка, гвардыі лейтэнанта запасу. Удакладніўшы пра ўрокі, прапанавалі правесці заняткі на свежым паветры. Ды й перспектыва на будучае вялізарная. І ў памяці вучняў нешта добрае застанецца. Плюс да ўсяго — працоўнае выхаванне заўсёды гуртуе падлеткаў, яднае школьны калектыў.

Вучні, пачуўшы навіну, якая ручаёчкам прасачылася ў калідор, ад радасці скакалі да самай столі. Вядома, як тут не парадавацца! Урокаў не прадбачыцца. А ўзамен — вольнае паветра, звыклая рыдлёўка, цікавая і карысная справа. Такі варыянт многім падабаўся. Шумлівы, стракаты гурт мігам апынуўся на вуліцы. Нібы рой пчолак, абляпіў настаўніка, загудзеў на розныя галасы. Малады гісторык усміхнуўся. Задаволена пераглянуўся з лесніком, як бы казаў: вось, бачыце, якія рабаты ў нас малайцы! І нікога не трэба падганяць бізуном. Пераканаецца на справе — з гэтых хлопцаў і дзяўчатак сёння будзе толк.

Той цёплы восеньскі дзень запомніўся ўсім на ўсё жыццё. Паветра, настоенае на водары

розных зёлак, было незвычайна духмяным. Здавалася, усе колеры восені ўтварылі дзівосную вясёлку, якая падкрэслівала хараство роднай зямлі. Вабілі погляд залаціста-жоўтыя бярозы, ліпы, сваім незвычайным колерам хвалявалі клёны. Хоць і адчуваўся ў прыродзе халаднаваты подых восені, але яшчэ полымем гарэлі кветкі, цвіў палын, ды нейкая невядомая дагэтуль травіца. Развітальна ўзмахнуўшы крылом, адляталі ў далёкія краіны многія чародкі птушак. А на скошаных лугах маркотна застылі, нібы агромністыя шлемы былінных воінаў, шэраватыя стагі духмянага сена.

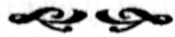
Ляснік, спрытна прыладзіўшы плуг, пачаў араць зямлю. Гэта было неабходна для таго, каб школьнікам лягчэй працавалася з рыдлёўкамі ды рознымі прыстасаваннямі. Кожны імкнуўся паказаць сябе з лепшага боку. Узнікла атмосфера калектывізму, сяброўскага спаборніцтва, пачуццё адказнасці і ўзаемадапамогі. Канстанцін Ельчанінаў добра адчуваў гэтую еднасць. І быў задаволены. Раз-пораз азіраючыся на сваіх выхаванцаў, прыкмячаў цёплыя ўсмешкі, светлыя воблікі. Радасць, калі яна сапраўдная, не штучная, адлюстроўвае духоўны набытак, сапраўдную глыбіню чалавечай душы.

І як тут не парадавацца: за плячыма ўзнімаліся стройныя сасонкі, дубкі, бярозкі... Пройдзе час, набяруцца яны моцы, парадуюць людзей сваёй непаўторнай прыгажосцю. У зялёную лабараторыю зазірне шмат розных галасістых птушак, вясёлых і рухавых вавёрак. Маладыя матулі таксама прывядуць на прагулку сюды сваіх сыноў і дачушак. Вабным атрымаецца гэты куточак, добры застанецца след.

...Імкліва прабеглі гады. Былыя вучні сталі ўжо дарослымі, маюць дзяцей, унукаў, праўнукаў. Даўно няма на гэтым белым свеце клапатлівага лесніка Абрамовіча. Няма і настаўніка, паэта-летуценніка Канстанціна Рыгоравіча Ельчанінава. Але застаўся сасоннік, які зараз ужо стаў гарадскім паркам — Фэстывальным ...

ЗАБЛУДЗИЛАСЯ Ё ТРОХ СОСНАХ...

Верагодна, кожны журналіст занатаваў у сваім рабочым блакноце нешта адмысловае і гумарное... Без гэтага не бывае, бо такая ўжо прафесія. Цікавая, адказная і шматгранная. Сустрэчы з рознымі людзьмі пакідаюць свой непаўторны след, убагачаюць, дапаўняюць лік знаёмых.

Я таксама да гэтага часу са смехам успамінаю свой першы працоўны дзень у шматтыражцы "Сельмашевец". Мікалай Гулевіч, галоўны рэдактар газеты — энергічны, разумны, добра-зычлівы, пазнаёміўшы мяне з калектывам, адразу накіраваў на "баявое" заданне. Акурат у той дзень у адной сярэдняй школе педагогі наладзілі семінар раённага маштабу.

Да школьнай установы даехала маршрутным аўтобусам, знайшла патрэбны будынак. Парадалася: школа размешчана не надта далёка, не спазнюся на мерапрыемства. Занатаваўшы ўсё як след у свой блакнот, хуценька выскачыла з шумлівага завулка на шырокую гарадскую вуліцу. Азірнулася па баках. Дзе ж другі запаветны прыпынак? Той, што мае адваротны накірунак... Чамусьці не відаць. Як на тое, дрэвы тут вымахалі пад самае неба.

А дэкаратыўныя кусты — вялізныя ды кучаравыя — не дазвалялі зазірнуць далёка наперад. У які бок павярнуць, каб добрацца да рэдакцыі, я не ведала.

Хваляванне адразу ўзяло мяне ў палон. І было ад чаго! Матэрыял жа тэрміновы! Ужо сёння яго трэба падрыхтаваць і аддаць свайму новаму шэфу. Кожны журналіст ведае: рэдакцыйнае заданне неабходна выконваць аператыўна, каб працаваць на свой аўтарытэт. Ды вось бяда: гарадскі раён мне незнаёмы. І пракожых няма. Зусім. Але раптам з-за вугла выскачылі дзве гарэзлівыя школьніцы. Адразу кірую да іх. З радасцю пытаюся:

— Дзяўчаткі, як мне добрацца да "Сельмаша?"

Укормленая паненка з'едліва хіхікнула ў адказ, са смехам выпаліла:

— Што, цётка, так нарэзалася, што цяперака не ведаеш, як дакляпаць дахаты?

Здзіўленая, нічога не магу адказаць. Быццам мову адняло. І ў горле нешта перахапіла. Сапраўды: нахабнасць і зласлівасць не ведаюць прыстойных межаў. Злое слова — страшней пісталета. Адразу падумала: вось дык выхаванне! Калі б гэта была праўда. Бо не п'ю я гэтай праклятай гарэлкі. І ніколі не піла! Ды й на бамжыху нешта не падобна. І вопратка ў мяне прыстойная...

...Дарогу мне паказала добразычлівая, гаваркая бабулька, якую запамніла назаўсёды!

ПАРУЛІНА КАХАННЕ

У адной вёсцы жыла незамужняя Паруля. Не надта ўжо маладая, нейкая нязграбная, картавая. Не мела яна той прывабнасці і мяккай жаночкасці, якія хвалююць ганарлівыя сэрцы мужчын... Па ўсяму было бачна: бедалага. Хтосьці шкадаваў дзеўку, а некаторыя — на-сміхаліся.

Нечакана Паруля стала пільным аб'ектам людской увагі. Справа ў тым, што гэтаму "дапамагла" ёй паштарка. Балбатуха, якой лепей трымаць на языку гарачае вуголле, чымсьці чужыя сакрэты, умомант разнесла вось такую сенсацыю: "Парулі нехта дасылае лісты з войска. Амаль кожны тыдзень даводзіцца шураваць да яе хаты".

Людзі дзівіліся: хто ж так клапаціцца пра гэтую дзеўку? Яна лічылася адзінокай. Зусім. Праўда, нейкая радня ў вёсцы ўсё-такі ёсць. Але ж тыя сваякі не жадалі яе ведаць. І нават — прызнаваць!

Актыўнае ліставанне працягнулася гады два. У той далёкі час хлопцы служылі ў арміі па тры гады, а ў марфлоце — яшчэ болей! Каб весялей было, многія знаёміліся з дзяўчатамі завочна.

Вось і з Паруляй пазнаёмілі... Як высветлілася пазней, адзін аднавясковец-жартаўнік, які служыў разам з гэтым завочнікам, вырашыў разыграць свайго сябра.

На поўным сур'ёзе вёў перапіску салдацік, не звяртаў увагі на нязграбны почырк. А трэба было! Почырк, калі пільна ўгледзецца, шмат чаго раскажа пра чалавека. Нават пра ягоны настрой, узровень адукацыі...

Пасля доўгачаканага дэмбеля прыехаў "закаханы" у чужую вёску. Трэба ж было сустрэцца ды пазнаёміцца з дзеўкай, з якой вёў доўгае ліставанне. Здаецца, ужо прывык да яе, гэтай завочніцы. І жаніцца ўжо трэба было. Ужо трэці дзесятак скача пад носам...

Што было далей? Здагадацца няцяжка. Зірнуўшы на нявесту, жаніх адразу ўцёк з хаты...

ГОЛАД – НЕ РОДНАЯ ЦЁТКА!

Неяк паехалі ў камандзіроўку два маладыя ўрачы эпідэміялагічнай службы. Пакуль правялі мноства розных праверак, прачыталі змястоўныя лекцыі, падкраўся вечар. Гарадскія хлопцы разгубіліся. І было ад чаго! У той час пра маршрутнае таксі ніхто нават і не ведаў. Апошні аўтобус даўно знік за бугрыстым паваротам... Як высветлілася, гасцініцы ў вёсцы не было. Што рабіць? Не начаваць жа, як тыя птушкі, на дрэвах!

Але выйсце знайшлося. Медыкам прапанавалі начлег у бабулі Уляны. Адразу папярэдзілі: не надта гаваркая, з цікавымі асаблівасцямі ў паводзінах... Але толькі не палохайцеся, дрэннае не робіць. Нікому. Ідзіце, хлопцы, адпачывайце спакойна. Вунь яе хата, з зялёнымі аканіцамі...

Гараджане пагадзіліся. Зазірнулі ў незнаёмую хату, дзе каля двара разліўся водар розных кветак. Пераступілі парог. Чыста, утульна. Прыкмецілі бабулю каля стала. Павіталіся. Старая ветліва запрасіла:

— Праходзьце, калі ласка, да стала! Будзеце вячэраць.

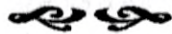
Урачы памылі рукі, умыліся. Уселіся за гарбаты стол, павесялелі. Усё-такі лацвей будзе адпачываць, калі страўнік не галодны. А тут бабуса пытаецца:

— Хлопцы, пырсканую бульбу есці будзеце? Зараз вам зварганю. Страва, што трэба!

Медыкі падумалі, што гэта нейкі невядомы дагэтуль вясковы далікатэс. Згодна кіўнулі. І нечакана ад здзіўлення літаральна аслупянелі. Бабуля Уляна, набраўшы ў бяззубы рот малака, старанна папырскала... бульбу. Урачы-эпідэміёлагі толькі зірнулі адзін на аднаго. Стрымліваючы смех, апусцілі вочы. Але голад — не цётка! Адкінуўшы зверху мокрую бульбу, нехаця запрацавалі лыжкамі...

ЧУЖАЯ ЯЕЧНЯ НЕ ВЕЧНА

Надзейка — гаспадарлівая жанчына. Такіх любяць сямейнікі і ўсе родныя. Асабліва сяброўкі па працы. Бо яна — умелы кулінар і повар. Ды й рукі ў яе, вобразна мовячы, "залатыя", якія выраслі з патрэбнага месца.

Аднойчы прыгатавала яна піцу. Духмяную, ружовую. Вырашыла пачаставаць сваіх калег па працы. Прыбіралышчыца — здаравенная, бы тое гумно, таксама адхапіла ладны кусок. Мігам, як вутка, праглынула. Не саромеючыся, як кошачка, старанна аблізалася... Пахваліла ўмелую гаспадыню і смачныя далікатэсы.

На другі дзень, уранні, маладзіца зноў накіравалася ў знаёмы кабінет. Азірнулася па баках, убачыла Надзейку, пытаецца:

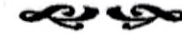
— Можа, і сёння мяне пачастуеце "піцай"? Ці не?

— Няма ў мяне ўжо патрэбных кампанентаў, — тлумачыць Надзейка, а сама смяецца.

Крадком змераўшы поглядам унушальную фігуру жанчыны, падумала: "Каб накарміць піцай гэтую маладзіцу, трэба займець цэлы пуд мукі..."

ПАХВАЛІЎСЯ...

Кабінет урача-стаматолага ніколі не пустуе. Каля дзвярэй — сапраўдны натоўп людзей. Хтосьці сядзіць на лаве, а некаторыя падпіраюць сцены... Размоў амаль не чуваць. Тут не да жартаў! Амаль кожны чалавек хвалюецца. Свірдлаваць зубы — працэдура не надта прыемная. Балючая. Нечакана ў гэтым гурце знайшоўся жартаўнік, які хваліцца суседу:

— Ведаеш, у верасні назбіраў і здаў у прыёмны пункт столькі пустых бутэлек, што змог нават купіць білет на першы рад! Упершыню паглядзеў Пугачову не па тэлевізары, а жыўцом.

— Ну і як яна выглядае? — пацікавіўся той.

— Нічога асаблівага. Звычайная жанчына, як і ўсе. Толькі выглядае, быццам нафарбаваная лялька ...

НАСОК НЕ ПАГЛЯДАЕ Ё ПЯСОК

Для гомельскіх пісьменнікаў неяк наладзілі вандроўку ў Мазыр. Для паважаных гасцей арганізавалі цікавую сустрэчу з мясцовай уладай, уручылі падарункі. Потым адбылася змястоўная экскурсія. Літаратары, сагрэтыя цёплым, сяброўскім прыёмам і ўвагай, расчуліліся. Ды й добра выступілі ў розных навучальных установах, гарадской бібліятэцы. Затым — зноў наведалі культурныя цэнтры, пабачылі цікавыя выставы. Адпачыць запрасілі ў Дом культуры, дзе самадзейныя артысты падрыхтавалі вясёлае мерапрыемства. Канцэрт атрымаўся тады што трэба! Гучалі мілагучныя беларускія песні, граў гармонік, звонка спявала дудка, на ўсе лады заліваўся бубен ...

Васіль Ткачоў сядзеў, бы на вострых цвіках. Здаўна вядома: які ж беларус не пусціцца ў скокі, пачуўшы галасісты гармонік? Не вытрымаў, нахіліўся да вабнай жанчыны, што сядзела побач, падхапіў пад руку.... Праз хвіліну яны ўжо закружыліся ў танцы. Потым — пусціліся ў скокі. Прама каля сцэны. Ды так, што вачэй нельга адвесці! Адна любата!

Артысты, усміхаючыся, спявалі, ды здзіўле-

на пазіралі на танцораў. Пэўна, не чакалі такога спрыту ад літаратараў! Калі закончылася канцэртная праграма, мясцовыя спявакі пажадалі ўзяць аўтографы чамусьці ў аднаго Ткачова. Не дзіўна: спадабаўся танцор. А чаму б і не? Вядомы прэзідэнт, драматург, гумарыст, весялун. І спявае добра. Як гаворыцца: лыкам не шыты...

ЗМЯСТОЎНЫ СУД

Сусед падаў заяву ў суд на цыгана. Вызвалі іх на пасяджэнне, вядуць размову. Суддзя, схаваўшы ўсмішку ў пшанічныя вусы, строга так цікавіцца ў заявіцеля:

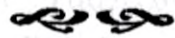
— Сідар Вавілавіч! Ну што там у вас? Вы ж суседзі, павінны жыць мірна, а тут такое адбываецца... Назавіце прычыну.

— Прычына адна, — са злосцю канстатуе той.
— Не магу ніяк адбіцца!

— Ад каго? — жвава цікавіцца суддзя.

— Цэлы статак мух ад ягоных коней ляціць толькі на мой агарод...

РАЗЛУЧНІЦЫ ... ШЧАСЦЕЙКА ЖАДАЮ !

Аднойчы на парозе мясцовага Палаца культуры з'явілася яна — будучая разлучніца. Дваццацігадовая дзяўчынка асаблівай прыгажосцю не магла тады пахваліцца... Невысокая, па-хлапечы вуглаватая, з вялікім, амаль да вушэй, ротам, маленькімі вочкамі, яна выклікала пачуццё спагады. Ліза, як кіраўнік дзіцячага вакальнага гуртка, імкнулася сагрэць гэтае дзяўчо ўвагай, добрым словам. Бо жадала, каб выхаванка, нягледзячы на свой нягеглы знешні выгляд, вырасла ўпэўненай. Таму цяропліва вучыла яе смела трымацца на сцэне, настойліва і клапатліва шліфавала яе вакальныя здольнасці.

Муж Арцём як музыкант заўсёды знаходзіўся побач. Ён дапамагаў жонцы змястоўнымі парадзімі, рыхтаваў і ўпрыгожваў канцэртныя праграмы неабходнымі музычнымі сюжэтамі.

Ішоў час. Паступова шэранькая авечка стала сапраўднай прынцэсай... Марыйка цяпер трымалася ўпэўнена, з густам апраналася, рана пачала прымяняць "крыклівую" жаночую парфуму. Нягеглай Папялушкі ўжо не было! Як было бачна, дзяўчынка чакала мужчынскай увагі,

захапленняў. Аб'ектам сваёй палымянай прыхільнасці выбрала Арцёма, жанатага чалавека. І стала дарыць яму вадаспад шматзначных позіркаў. Відаць, такім чынам яна жадала прыцягнуць ягоную ўвагу. Але той не звяртаў увагі на "заляцанні" сваёй выхаванкі, з усімі дзяўчынкамі-гурткоўцамі трымаўся карэктна, дыстанцыйна.

Але з кожным годам Марыйка ўсё больш настойліва прыліпала, як муха ў клей, да дарослага мужчыны. І не саромелася сваіх паводзінаў, учынкаў. Хоць добра ведала, што ён мае жонку, малых дзетак, але рэгулярна яму тэлефанавала. Нават у позні час і ў выхадныя дні.

Прыкмеціўшы неардынарныя паводзіны сваёй выхаванкі, Ліза, як і кожная жанчына на яе месцы, не на жартачкі захвалявалася. Яна ўсялякімі выхаваўчымі метадамі імкнулася выратаваць свой сямейны карабель ад пагібелі. Самотна заўважыла: муж стаў нейкі не такі, як раней. Пэўна, заблытаўся ў гэтай гісторыі, як муха ў павуцінне! Аднойчы ўзяла і зазірнула ў навучальную ўстанову, дзе працавала маці дзяўчынкі. Выслухаўшы нечаканую наведвальніцу, мясістая кабета амаль заверашчала. Дзіўна, але злосці ў гэтай настаўніцы набіралася поўныя косці.

— Ды такога не можа быць! — гримела на ўвесь кабінет Ірэна Восіпаўна. — Мая дачушка — прыстойная дзяўчынка! Увосень ёй будзе толькі шаснаццаць гадоў. Яна ж зусім яшчэ дзіцё па розуму і па паводзінах.

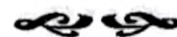
Але "прыстойная" дзяўчынка, як потым высветлілася на справе, ужо крадком сустракалася з Арцёмам. Пра гэтае казалі нават усе знаёмыя. Бо няма тае хусты, каб завязаць людзям вусты! Марыйку той факт, што мужчына значна старэйшы за яе, зусім не хваляваў.

Скончыўшы дзесяць класаў, разлучніца паступіла ў музычнае вучылішча. Дыплом яна атрымала разам з пасведчаннем аб нараджэнні хлопчыка. Юная асоба, як практычная сучасная ледзі, літаральна да дробязей усё разлічыла. Палюбоўнік, пакінуўшы родныя пенаты, нарэшце перабраўся да яе жыць. Назаўсёды.

...Ліза развод сустрэла спакойна. Выглядала прыгожай, як ніколі. Ведала: ці ж лягчэй будзе жыць, калі станеш галасіць?

ВЫСНОВА

Рыгор, каб насаліць суседцы-красуні, якая не адказала на ягоныя настойлівыя заляцанні, вырашыў асвоіць нядобры шлях помсты. Сустрэўшы неяк дзядзьку Кузьму каля студні, быццам з кулямёта выпаліў:

— Дзед! А твая дачка Маня сёння смаліць цыгрэты за хатай. Уласнымі вачамі бачыў!

— Ну і што тут такога! — разважліва адказаў барадаты сусед. — Гэтая навіна ў вёсцы ўжо не сенсация. Во, Амерыку мне адкрыў... Няхай смаліць! Тытуню ў крамах поўна, амаль усе паліцы завалены...

ПРЫЗНАННЕ

— Цыбкін! Чаму гэта ты, браце, адчыняеш дзверы ў кабінет да Арнольда Мізікавіча толькі нагамі? Пэўна, ужо лічышся ў начальніка "правай" рукой?

— Не, тут зусім іншая справа!

— Калі не сакрэт, якая?

— Ведаеце: рукі мае, як заўсёды, заняты ...

— Цікава, чым?

— Падарункамі з вёскі...

НОВЫ ЛОЖАК

Валянціна купіла сабе новы ложак. І не абы-які. А супермодны! І шырокі, бы тое поле ў вёсцы, з вабным дызайнам, рознымі прыстасаваннямі-шуфлядкамі для бялізны. Сяброўкі дзівіліся, ды толькі цокалі языкамі ад зайздасці. Але радасці ў кабеты ад гэтага чамусьці не пабольшала. Справа ў тым, што ложак быў вельмі дарагім. І быццам бы "кусаўся"... Таму яна па-ранейшаму клалася спаць на старую канапу, якая цяпер стаяла ў калідоры.

Цэлы месяц перажывала маладзіца, што такія грошы "ўпякла" за модную рэч у кватэры: амаль мільён... Гэтую суму яна старанна збірала са сваёй пенсіі дванаццаць месяцаў. Ды яшчэ на дачы мантуліла, каб ураджай атрымаўся багатым...

Але час чалавека лечыць. Неяк увечары Валянціна вырашыла: новы ложак акурат для яе вытанчаных ножак!

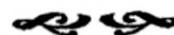
ПАЭТКА – "ХІТРАЯ" ЖАНЧЫНА

Вядомы гомельскі прэзаік, пільна зірнуўшы на адну паэтку, выказвае свае патаемныя думкі ўслых:

- А ты, як бачна, вельмі хітрая жанчына!
- Адкуль такая выснова? — здзіўлена пытаецца жанчына, сумеўшыся ад нечаканасці.
- Бо ў цябе вочы заўсёды прыжмураныя...

РАЎНІВАЯ ЖОНКА

Каб падняць настрой пісьменніку, пяшчотна называю яго Васільком. Той крыху здзіўлены і задаволены. Нечакана прызнаецца:

— Мяне яшчэ ніхто так не называў! Але ж, калі раптам надумаешся патэлефанаваць, не называй мяне Васільком. Каб жонка не раўнавала...

НАСТУПІЎ НА ЛЮБІМЫ МАЗОЛЬ ...

Народны пісьменнік прыехаў у Гомель. Высокі, прыгожы, з моцнай каларытнай фігурай... Творца цікава выступіў у адной гарадской бібліятэцы, прачытаў свае змястоўныя вершы.

Пасля сустрэчы, шчодро раздае аўтографы ўсім прыхільнікам сваёй творчасці. Тыя літаральна заціснулі яго ў моцнае кола... Нечакана пісьменнік наступае на жаночую туфельку. Сумеўшыся, просіць прабачэння.

“Пацярпелая” весела зазначае:

— Цяпер буду ўсім хваліцца, што вось гэты народны пісьменнік, аднойчы наступіў мне на нагу!..

ХТО НЕ ДБАЕ, ТОЙ НЕ МАЕ

Ідзе агляд — конкурс мастацкай самадзейнасці. Артысты — усхваляваныя, ружовыя ад усеагульнай увагі, дэманструюць на вялізнай сцэне свае прыродныя таленты. Настрой у кожнага мажорны. І не дзіўна. Бо незалежна ад поспеху ў гэтым мерапрыемстве многія ўжо займелі ад свайго кіраўніцтва добры ганарар.

Дайшла чарга і да Пятра Сонькіна. Годна пакланіўся строгаму журы, а потым — гляда-

чам. І заспяваў. Звонка, узнёсла. Але нечакана забыў словы... Ды не разгубіўся: нешта прамурлыкаў пад рытмы музыкі, зноў ветліва пакланіўся.

Музычны кіраўнік яго ушчувае, незадавольна круціць галавой. Але Пятро выносіць сваё рэзюме:

— Хоць і атрымаў тры хвіліны ганьбы, затое займеў пяцьдзесят тысяч у кішэні...

СВЕТ КЛІНАМ НЕ СЫШОЎСЯ...

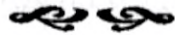

Маладзенькай настаўніцы падабаўся дырэктар школы. Амаль кожную вольную хвіліну яна з захапленнем шчабятала на вуха сваёй сяброўцы Гэльцы:

— Які прыгажун у нас Станіслаў Раманавіч! Высокі, энергічны, ініцыятыўны... Хоць яму ўжо за пяцьдзесят, але ніколі не здагадаешся пра сапраўдны ўзрост!

Але праз некаторы час захапленне знікла, нібыта першы снег. І ведаеце чаму? Бо неяк пабачыла загаханая настаўніца свайго куміра ў басейне, у адных толькі плаўках... Не ўяўляла дзяўчына, што яе кумір — звычайны дыстрофік. Ды й нагадаў ён болей жанчыну, чым прадстаўніка моцнай паловы!

БАЧЫЦЬ ВОКА ДАЛЁКА...

Убачыўшы наперадзе сябе п'яную жанчыну, з характэрнымі мокрымі плямамі на джынсавых штанах, шасцігадовая Настачка дзівіцца ўслых:

— Во дажылася, цётка! Такая дарослая, а вось, бачыце, як тое немаўля ходзіць!

Параўняўшыся, нечакана шчыра параіла выпівацы:

— Слухай, цётка, табе ўжо памперсы трэба насіць!

"НЯСУН"

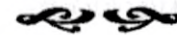
— Што твой бацька прыносіць дадому? — цікавіцца ў малой бабуля Хадора. — Усё-такі працуе на мясакамбінаце, а не абы-дзе!

Пакрыўджана скрывіўшы вусны-банцікі, Надзейка прызналася:

— Анічоганькі! Маці кожны вечар сварыцца на татку за тое, што ягоныя таварышы нешта нясуць у сваю хату. А вось ён — адзін толькі пясок цягае на ботах ...

ВОСЬ ДЫК ПАСАДА!

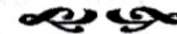
— Кім працуе твая бабуля? — пытаюцца дапытлівыя суседкі ў трохгадовай Машы.

Доўга не разважаючы, яна прашчабятала ў адказ:

— Людзей вешае...

Стрымліваючы смех, жанчыны толькі хітра зірнулі адна на адну. Добра ведалі гэтыя жартаўніцы, што іхняя суседка даўно робіць у санаторыі. Ды яшчэ ў тым кабінёце, дзе на ўваходных дзвярах ёсць такая шыльда: "Падводная выцяжка".

НОВАЕ ДЗІЦЁ

— Як ты добра ўпраўляешся са сваёй скалкай! — пахваліла Янінку цётка Вольга. — Я, напэўна, ужо не змагла бы так!

Дзяўчынка па-свойму рэагуе на выказванне суседкі: адразу працягнула мажнай, пяцідзясяцігадовай жанчыне скакалку: маўляў, вазьмі ды ўспомні сваё маленства. Ад нечаканасці Вольга чырванее. Як той злодзей, азірнулася на вокны, спалохана замахала рукамі:

— Што ты! Я ўжо не надта маладая, каб пус-

кацца ў скокі па агульным двары! Што людзі пра мяне тады падумаюць? Скажуць: з глузду з'ехала старая, зусім здзяцінілася...

— А я яшчэ новая. Новая! — радасна засмялася Янінка, ды весела паскакала далей...

ШАПТУН

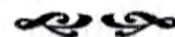
Цэнтральны гарадскі парк напоўнены гараджанамі да краёў... На вуліцы ж свята — Дзень горада. Ніхто не жадае сядзець дома. А тут — свежае паветра, бясплатныя песні, музыка. Што яшчэ чалавеку трэба? Можна падзівіцца не толькі на мясцовых зорак эстрады, але і паслухаць вершы, кароткія апавяданні, гумарэскі... На роднай, мілагучнай мове. Таму цягнецца люд бліжэй да таго месцайка, дзе выступаюць гомельскія літаратары.

Васіль Ткачоў, які тады займаў пасаду адказнага сакратара абласной пісьменніцкай арганізацыі, ветліва прадстаўляе сваіх калег па літаратурнаму цэху. Бачна: упэўнены, задаволены. Дайшла чарга і да маладога паэта-пачаткоўца. Юнак хвалюецца. Пэўна, упершыню чытае свае творы на публіцы. Нешта бубніць сабе пад нос, не разабраць.

Ткачоў нервова выцер лоб. Пільна зірнуў на стракаты натоўп. Ці не разбегліся? Не, цярпліва стаяць. Слухаюць. Потым услых кажа:

— Ну і шаптун жа гэты хлопец. Вось Эма Усціновіч выступала, дык, пэўна, на ўвесь парк было чуваць!

СПРОБА НЕ ХВАРОБА!

— Адкрывай шырэй рот! — строга патрабуе выкладчыца музыкі і спеваў у свайго вучня.

Чырвоны, як зара, хлопец адводзіць вочы. Як быць у такім выпадку? Бо сорамна прызнацца дзяўчыне-настаўніцы пра свае недахопы. І нельга дэталёва растлумачыць, што яму не трэба так рабіць. Як на тое ліха, настаўніца — маладзенькая, ды такая прыгожанькая! Вось каб яна была ў сталым узросце...

Але ж настойлівае патрабаванне збянтэжанаму вучню давялося выконваць. І дарэмна! Праз некаторы час устаўная сківіца, як птушка, пакінула сваё звыклае месцайка. Ды звонка шмякнулася аб раэль...

ЖОНКА-АСІЛАК

Харытон прынёс у пральню бялізну. Цэлы воз! Крыху саромеецца, што так атрымалася. У думках сварыцца на лянівую жонку.

Прыёмшчыца, злосная, як спасаўская муха, худая, быццам тыя граблі на ягонай фазэндзе, чымсьці была незадаволеная. Усё нешта бурчыць сабе пад нос, чмыхае, бы той стары "запарожац". Відаць, не з той нагі сёння ўскочыла з любімага ложка.

Убачыўшы ў гэтай бруднай кучы вялізныя жаночыя споднікі, нечакана са злосцю канстатуе:

— Выбачайце, але чахлы ад аўтамабіляў мы не прымаем!

КОЖНАМУ – СВАЯ НАВУКА

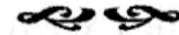
— Чаго гэта твой сусед Адаць такі сёння? Чырвоны, азызлы. Што з ім адбылося? — цікавіцца цётка Дуня ў сваёй суседкі.

Алёна толькі смяецца ў адказ. Супакоіўшыся, тлумачыць вось што: маўляў, гэты дзядзюк пацярпеў ад пчолак. Бо не любяць яны тых, ад каго ідзе непрыемны водар. Хоць і праз два ага-

роды палоў бульбу Адаць, але ж пчолы — разумныя істоты. Яны адразу ўцямілі, дзе хто знаходзіцца!

Мігам абляпілі яго так, што кінуўся ратавацца ў копанку на лузе. Толькі там і адбіўся ад цэлай талакі куслівых "маладзіц"! Цэлых паўтары гадзіны сядзеў хлопец у вадзе, адмываўся ад бруду і поту.

ЯКІ РОЗУМ, ТАКАЯ І ГАВОРКА

Хлопец, які сядзеў побач на прыпынку з вядомым пражанам, доўга ўзіраўся на знак удзельніка Вялікай Айчыннай вайны. Тыцнуўшы крывым пальцам у грудзі Міхасю Пятровічу, нечакана цікавіцца:

— А гэта што ў цябе, дзед? Гы-гы-гы... Можна, якаясьці эмблема?

Мудры, сівавалосы чалавек, зірнуўшы на закарчанелага недарэку, усмешліва адказвае:

— Гэта — спартыўны значок.

— Які? — цікавіцца хлопец.

— Варашылаўскі стралок, — жартуе пісьменнік.

— А што гэта такое?..

РАЗУМНЫ МУЖ

Што ні кажыце, а Разалія — гаваркая жанчынка. Такіх яшчэ трэба пашукаць ва ўсім наваколлі! Язык у маладзіцы, нібыта вострая сякера, ніколі не ведае адпачынку. Вось і сёння да таго дагаварылася, што стала хваліцца незлічонымі сваімі сукенкамі... Якіх, шчыра кажучы, у яе ніколі не было. Ды й, пэўна, і не будзе!

Сяброўкі па працы, зірнуўшы адна на адну, толькі ўсміхнуліся. Яны ж даўно ведалі жаночы гардэроб Разаліі. І не дзіўна. Столькі гадоў разам шчыраваць у адным кабінёціку! За гэты час можна вывучыць не толькі звычкі, але і характар! Нават пазнаць кагосьці са сваіх калег у вірлівым натоўпе...

Калі балбатуха стала весці размову пра свайго мужа, не вытрымалі, запыталі:

— Вось ты заўсёды хвалішся, які разумны ў цябе Юліян. Тады скажы, калі ласка, колькі ж ён ведае іншаземных моў?

Разалія з гонарам адказала:

— Юліян у мяне не філістэр, а сапраўдны паліглот! Акрамя роднай польскай, добра ведае рускую мову, беларускую і мацюкастую...

ЛЕПЕЙ БЫЦЬ КЕФІРАЎНАЙ!

Сваю працоўную дзейнасць Зіначка пачынала ў школе. Дзяцей яна любіла, прафесія настаўніцы падабалася. Але разам з гэтым узнікала адна недарэчная складанасць. Вучні сярэдніх класаў ніяк не маглі запомніць яе імя па бацьку. Здаецца ж, зусім лёгка можна сказаць: "Зінаіда Нікіфараўна". Але школьнікі чамусьці не жадалі называць яе вось так, таму хутка перахрысцілі ў... Зіну Кефіраўну.

Дзяўчына спачатку перажывала, нават крыўдала. Але ж выгляду не падавала. Бо добра ведала дзіцячую псіхалогію: калі вучні гэтае заўважаць, дык прылепяць яшчэ нешта адмысловае. І куды больш крыўднае.

Навучальны год праляцеў хутка, наступілі самыя доўгія канікулы. Маладую, прыгожую "вучыцельку" накіравалі выхавальніцай у дзіцячы летнік. Згадзілася. Паехала. Лішняя капейчына, як кажуць, кішэню не адцягвае! Каб пазбегнуць непрыемных хвілінак, адразу адрэкамендавалася ўжо інакш. Сказала, што завуць яе Зінаідай Нічыпараўнай.

Літаральна праз некалькі дзён пачула, як адзін з падлеткаў, зразумела, за вочы, стаў назваць яе Чыфіраўнай ...

ЗВЫЧКА

Цыган, як сведчаць шматлікія факты, заўсёды застанецца цыганом, куды б яго не закінуў лёс. У гэтай акалічнасці пераканалася асабіста. Неяк ехала ў тралейбусе пад нумарам пяць. Спяшалася на літаратурнае пасяджэнне "Пралескі", якое дзейнічае на базе раённай бібліятэкі. У салоне пасажыраў многа, быццам гарох хтосьці рассыпаў. Дацягнуцца да поручняў проста немагчыма. Калі вадзіцель нечакана тармазне, шчыльная сцяна людзей пачынае калыхацца, быццам жыта ў полі.

Асобныя злуюцца, узнімаюць лямант, хоць вушы затыкай. А вось цыган, які стаіць побач, як свайго каня, супакойвае зласліўцаў вось такім чынам:

— Тп-р-р-р, тп-р-р-р...

ДАРОГІ, ЯКІЯ ВЫБІРАЕМ

Хвядос — звычайны калгасны трактарыст. Маленькі, руды, нязграбны. І зусім лысы, як тое калена. Свой недахоп налаўчыўся прыкрываць, нібы накрыўкай, старым картузом. Рабіў так званую маскіроўку. Сябры па працы зрэдку кпілі:

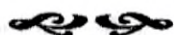
— Хвядос, на якіх падушках сваю пышную шавялюру пасеяў?

Мужычок толькі чырванеў, пакрыўджана сапеў сабе пад нос, азіраўся па баках. Як на тое гора, язык бы бярвяно рабіўся... Відаць, цяляты яго праглынулі. Ды й ніякіх чужых падушак ён ніколі не бычыў! Да жаніцьбы — на матчыных спаў, як пшаніцу прадаўшы. Пасля — на жонкіных...

Неяк прыхапіў трактарыста радыкуліт. Непрыемная хвароба, якая любога чалавека сагне ў крук. Да доктара падаўся, да неўролага. Назначылі яму ўколы, масаж... Знайшоў Хвядос патрэбны кабінет, заняў чаргу. Сядзіць ціхенька, чакае. Азірнуўся навокал, падзівіўся. А побач — амаль адны жанчынкі. Маладзейшыя, старэйшыя, з густам апранутыя, вабныя, з прыемным водарам парфумы... Не раўня жонцы, якая ніколі не здымае свой замурзаны халат.

Сядзіць мужычок ды горка думае: "Які ж я дурань! Трэба было вучыцца на масажыста, а не на трактарыста... Магчыма, і жоначка знайшлася б прыстойная. І сам бы быў дагледжаны"...

"АРТЫСТКА"

Аляўціна Іванаўна — выкладчык прэстыжнай ВНУ. Маладая, даволі вабная, але строгая. Ды па ўсяму бачна, што гэтая строгасць ішла побач з сардэчнасцю, душэўнай цеплынёй. Студэнты яе паважалі і ніколі не "вешалі" на выкладчыцу недарэчныя мянушкі.

Асабліва прыхільна ставілася Аляўціна да студэнтаў-завочнікаў. Бо добра ведала, як часам нялёгка даводзіцца спалучаць вучобу з працай. Вось і на гэты раз, убачыўшы перад сабой завочніцу, якая рыхтавалася да мацярынства, аднеслася да яе лаяльна. Нават паспрабавала нешта падказаць, каб выцягнуць яе на больш прыстойную адзнаку. Пашкадавала за бледнасць, чорныя кругі пад вачыма... Але, як потым высветлілася, дарэмна!

Увечары Аляўціна Іванаўна вырашыла прайсці пехатой па вуліцы Савецкай, адпачыць ад штодзённых спраў. Нечакана для сябе звярнула ўвагу на гурт маладых дзяўчат, якія, нібыта пчолкі, весела гудзелі ля ганку кафэшкі. Сярод іх яна ўбачыла і тую "цяжарную" — танклявую, стойную, вясёлую. І без круглага, бы гарбуз, живоціка...

Завочніца бліскала, як белай рэпай, роўненькімі зубкамі, гучна рагатала. Мусіць, хвалілася сваім сяброўкам пра ўдала праведзены спектакль у студэнцкай аўдыторыі. І была пасвойму шчаслівай.

Аляўціна прайшла міма. Ціха, непрыкметна. Спачатку абурылася, а потым усміхнулася. Нечакана для сябе прыйшла да высновы: гэтая "артыстка" ніколі не прападзе! Нават з халоднай вады вылезе сухой і вясёлай...

СЫТЫ ГАЛОДНАМУ НЕ ТАВАРЫШ

Гарадскі прыпынак — гэта своеасаблівы міні-тэатр. Тут заўсёды таўчэцца розны люд. Вясёлы і сумны. Шчаслівы і не вельмі...

З вірлівага натоўпу выходзіла мажную маладзіцу, якая, прысеўшы на лаўку, старанна ладкуе торбу. Чаго там толькі няма! Каўбасы, сасіскі і добры кавалак мяса апетытна «пазіралі» на цікаўных гараджан, якія таксама не заставаліся раўнадушнымі да такога відовішча...

Бяздомны кот, седзячы на прыстойнай адлегласці, таксама заінтрыгаваны. Прытанцоўваючы на мяккіх лапках, замілавана мурлыкаўцётцы сваю любімую мелодыю. І з надзеяй глядзеў на ладную торбу, на ўкормленую гараджанку. Відаць, спадзяваўся на спагадлівасць і міласць...

Але тая чамусьці не жадала заўважыць прысутнасць галоднага "брата малодшага". Сапраўды: сыты галоднаму не таварыш!

ДОЎГАЧАКАНАЯ "УЗНАГАРОДА"

Аднойчы сакратар ветэранскай арганізацыі паскардзілася:

— Не ведаю нават, што мне рабіць! Адна "актыўная" пенсіянерка ужо тры месяцы ходзіць да нас, быццам на працу. Ды яшчэ патрабуе, каб мы ёй уручылі значок "Ударнік камуністычнай працы". Дзе ж мне яго ўзяць? Цяпер жа іншы час. Цікавілася ў сваіх знаёмых выкладчыкаў — няма. Я таксама ўсё жыццё рабіла ў інстытуце...

Паразважаўшы, вырашыла зазірнуць у свой куфэрак, каб адшукаць там гэтую "узнагароду" для няўрымслівай бабулі. Бо некалі ж рабіла на будоўлі. На камсамольскай! За стараннасць і працавітасць займела некалькі такіх нагрудных значкоў.

На другі дзень уручыла Вользе Міхайлаўне заповітны значок: маўляў, няхай бабуля веселей крочыць па дарозе жыцця... Сакратарка радасна ўсміхнулася. Нарэшце ёй дадуць спакойна працаваць з рознымі паперамі...

І тут на парозе з'явілася настойлівая наведвальніца. Атрымаўшы доўгачаканую "узнагароду", расквітнела, як вішня вясной. Падалося, што старая на момант нават памаладзела...

СЛОВЫ ЛЕЧАЦЬ І КАЛЕЧАЦЫ

— Журавінка ты мая, — пяшчотна шаптаў Пятрусь, абдымаючы дзяўчыну за круглыя плечыкі.

Луіза, адкінуўшы назад бялявую галоўку, залівалася смехам. Урадженцы Прыбалтыкі падабаліся гэтыя пяшчотныя словы. Замілаваная, вясёлая, прытуліўшыся да шырокай, нібыта печ, мужчынскай спіны, прасіла называць яе заўсёды так. Але аднойчы дзявочая цікаўнасць узяла верх. Луіза, быццам бы між іншым, запыталася:

— Ведаеш, даражэнькі, мне даўно хочацца даведацца: як жа будзе гучаць «журавінка» ў перакладзе на рускую мову?

Пачуўшы праўдзівы адказ, пакрыўдзілася, ды надзьмулася, як мыш на крупу. І гэта яшчэ не ўсё! Перастала прыгажунька прыходзіць на спатканні. Верагодна, "клюква" для паненкі прагучала, як ганьба...

ТЭЛЕФАНУЕ... КЛОП!

У адной установе працаваў прыгожы хлопец. Ладны такі, кучаравы, як бярозка вясной. Дзяўчатам ён падабаўся. Усё б было добра, каб не адна непрыемная акалічнасць: юнак меў не надта гучнае прозвішча. Таму, калі з кімсьці знаёміўся, ніколі яго не называў. Казаў усім вось так: маўляў, называйце мяне таварыш Багдан.

Аднойчы тэлефануе ён на завод, дае ўказанне:

— Таварышы, чаму не дасылаеце ў наш адрзел патрэбныя даведкі?

— А вы хто? З кім размову будзем весці? Назавіце прозвішча.

— Я — Клоп!

— Прабачце, у нас сваіх клапаў хапае! — весела адказалі ў слухаўцы, ды на гэтай ночце закончылі размову...

ШТО ПРАЎДА, ТО НЕ ГРЭХ

Базыль Лямкоў рэгулярна зазірае ў гарадскую бібліятэку. І адразу кіруе да загадчыцы аддзела. Бо толькі яна добра ведае ягоны чытацкі густ. На гэты раз Ніны Квятковай не было на звыклым месцы. Сяброўка загадчыцы, ветліва павітаўшыся з вядомым пісьменнікам, кінула ў бок кнігасховішча: маўляў, там яна. Ідзіце і шукайце. Пайшла "на прыём" да мудрых дарадцаў.

Базыль паслухмяна туды патупаў... А навокал — паўнютокія стэлажы з рознымі кніжкамі. Аж да самай столі. Дзе ж тая Ніна Ігнатаўна? Бачыць: стаіць яна на вузкай лесвіцы, нейкую літаратуру выбірае. Зграбная такая, вытанчаная, бы статуэтка. Замілавана пазіраў Лямкоў на гэтыя стройныя ножкі, на гнуткі дзявочы стан. І, нібы той слуп, застыў на адным месцы. Аж сэрца чамусьці заёкала ў грудзях... Падумаў пра сябе: "Добра, што жанчынка ў доўгіх штоніках! І не зіхацяць у яе інтымныя краявіды"...

Адчуўшы мужчынскі позірк, Ніна Ігнатаўна хуценька азірнулася. Весела гукнула з вышыні:

— Добры дзень, Базыль Яфрэмавіч! Праходзьце, калі ласка, сюды бліжэй. Зараз падбяру для вас усё тое, што прасілі!

— Не, не! — замахаў рукамі пісьменнік, спалохана зірнуў на высокія кніжныя стэлажы. — Лепей я тут пастаю. Тут лацвей і спакайней.

— Праходзьце, не бойцеся, — супакоіла яго жанчына.

— Што вы, Ніна Ігнатаўна! — разважае далей прэзаік. — Раптам гэтае багацце абрынецца на мяне! Ды моцна, нібыта дзябёлая маладзіца, прыцісне да падлогі... Вось каб усе гэтыя тоўстыя кніжкі былі мае, а то ж чужыя! Разумеете: чужыя!

ТУМАН СЦЕЛЕЦА ПА ЛУЗЕ...

Верасень, азірнуўшыся на працавіты жнівень, які стомлены прысеў адпачыць каля дарогі, весела пакрочыў наперад. Пры гэтым, адчуўшы волю, стаў хутка фарбаваць дрэвы і рознае кустоўе ў жоўта-чырвоны колер. Па-гаспадарску акінуў вокам кучаравы лес, які віднеўся недалёка, на нейкі момант зазірнуў і ў бярозавы гай. Ubачыўшы лясныя дары, адразу павесялеў. Бо прыйшоў сюды своечасова!

І сапраўды: дзе-нідзе віднеліся грыбы, яшчэ квітнелі кветкі... А вось рабіна, бы тая дзяўчына,

залілася чырванню. І такая стала вабная, што нельга раўнадушна прайсці міма. Вунь і клёнік раптам стаў нібыта вялізны касцёр. Своеасаблівы пейзаж хваляваў сэрца, вымушаў азірнуцца навокал.

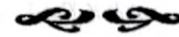
А ў садочках даспявалі ігрушы, яблыкі. Тутгія, духмяныя, сакавітыя. Водар восеньскай садавіны разлятаўся па ўсяму наваколлю, прыцягваў да сябе працавітых пчолак, шмялёў... Калгасныя нівы, вясковыя агароды амаль апусцелі. Адчувалася, клапатлівыя гаспадары ўжо добра тут пашчыравалі. Засталіся адны нейкія штрыхі...

І, як бачна: тое, што было кінута руплівай рукой у зямлю, прарасло ды й парадавала людзей неблагім ураджаем.

Вось і вечар стаў адразу халодным і туманным. Туман — першы веснік восені, які вынішчае ўсё на сваім шляху. Адчуўшы подых восені, адляцелі ў вырай стрыжы і ластаўкі. У далёкую дарогу рыхтуюцца цэлыя птушыныя атрады. Неспакойныя, як ніколі гаманлівыя. Як гаворыцца, ўвосень знікае просінь. Дзянёчкі сталі кароткімі і дажджлівымі. І нічога няма вечнага на гэтым белым свеце. Усё — часовае...

ЗАЗІРНУЛА ЗІМА — І ЦЯПЛА НЯМА

Учора па гораду гуляла мяцеліца — сапраўдная, калючая, халодная. Бялюткі снег, бы на хуткіх крылах, ляцеў з нябёсаў, адразу накрываў зямлю і людзей белым пухам. Гараджане здзіўлена пазіралі ў вышыню, спрабуючы адшукаць там усе адказы на свае пытанні. Але шэры далягляд нічога добрага не абяцаў — каля парога сноўдалася зіма. Яна спяшалася ўсяляк уладарыць у прыродзе.

Але нядоўга скакала завея па лужынах, шэрым бруку... Яна хутка кудысьці знікла, шчодро пафарбаваўшы шчокі ў прахожых. І добра напалохала тых, хто надумаўся адправіцца ў вандроўку ў лёгкім адзенні і абутку. Аднекуль наляцеў вецер, развітальна пашамацеў пад нагамі апаўшай лістотай і знік.

Скінуўшы з плячэй аўтографы зімы, людзі і дрэвы ў адзін момант павесялелі. А чаго тут сумаваць! Што будзе — час пакажа... Вунь і сонейка весела зірнула з-за кудлатай хмаркі, прыязна ўсміхнулася. Ды так, што познія яблыкі-антоны, адлюстраваныя нечаканыя промні, сталі больш сакавітымі ды зялёнымі. А кветкі, раправіўшы лістоту, як і раней, радуюць вочы

прахожых. На момант падалося, нібыта зноўку на вуліцы вясна. Закрываеш на нейкую хвілінку павекі, і быццам на белых ветразях нясуць цябе мроі ў квітнеючы май. І няма болей шэрасці ў прыродзе, асенней самотлівасці. І падалося, навокал заспявалі птушкі, а дзятва весела плёскаецца на беразе Сожа...

Адцяцелі мары... Раптам заўважаеш, што вясень даўно зацугляла рудога каня, развітальна ўзмахнула жоўтай хусцінкай. А на парозе — зіма. Але не трэба сумаваць! У кожнай пары года ёсць свая прыгажосць, па-свойму чароўная, непаўторная. Так бывае і ў жыцці кожнага чалавека. За чорнай палоскай надыходзіць светлая. Як даўно вядома, выпрабаванні закаляюць чалавека, застаўляюць рухацца толькі наперад. І жыць, і верыць, і спадзявацца на лепшае. Недарэмна ж, відаць, кажуць: "Зазірне сонца і ў нашае аконца!"

У САКАВІКУ – ЗЛАВІ СОНЕЙКА Ў РУКУ

Вось і прыйшоў доўгачаканы сакавік. Няхай яшчэ з заваяй, адлігай. Але ж разам з вясёлым сонейкам... Па ўсяму бачна: не жадае зімка пакідаць свой звыклы трон, таму кожны дзень дорыць нам сюрпрызы. Але востра адчуваецца вясенні подых, які адюстроўваюць каляжы, птушыныя галасы. Нават вёрткая сінічка хуценька перайшла на іншую мелодыю, якую яна дорыць людзям штодня.

У птушыным асродку пачынаецца клопат аб будучых дзецях. Адзінокія дарослыя птушкі шукаюць сабе пару. Таму імкнуцца камусьці спадабацца. Асабліва цікава назіраць за верабейкамі, якія могуць стварыць сапраўдны канцэрт. А вось сарокі-белабокі паціху адлятаюць ў лес, бо вірлівае гарадское жыццё прываблівае іх толькі ўзімку.

Але ж, помніцца, быў такі выпадак, калі сарокі звлі сабе гняздо каля гарадской паліклінікі. Усё б было добра, каб не трашчалі яны ўранні на розныя галасы. Відавочна, такім чынам ладзілі сваё сямейнае жыццё. А насупраць жа стаіць "дзевяціпавярхоўка", дзе розны люд жыве. Спагадлівы і не надта. І ў кожнага жыхара свае праблемы. Відаць, камусьці надакучылі

гэтыя птушыныя сваркі. Ці не давалі выпадца пасля начной змены? Праз некаторы час гняздо знікла. Зусім. Сарокі ўмомант асірацелі. Горка было на іх глядзець. Сцішэлых, гаротных...

Кажуць, што нейкія падлеткі зрабілі такую нядобрую справу. Ці забыліся, ці зусім не ведалі: хто птушынае гняздзечка знішчае, таму не будзе шчасціць у жыцці!

